

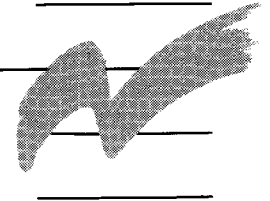
Danmark i 30 år

Statistisk oversigt 1958-1988

STATISTISKE CENTRALBUREAU
COPENHAGEN

Da. 1
708
lx-15

DANMARKS
STATISTIK

Danmark i 30 år
Statistisk oversigt 1958–1988

Udgivet af Danmarks Statistik
September 1990
ISBN 87-501-0769-0
Pris: 30,00 kr. inkl. 22% moms
Oplag: 15000
Danmarks Statistiks trykkeri, København

Revideret og ajourført særtryk af
Statistisk tiårsoversigt 1989

Redaktion

Mette Koefoed Bjørnsen, Danmarks
Lærerhøjskole
Inge Feldbæk, Danmarks Statistik
Kristian Hjulsager, Danmarks Statistik
Steffen Hougaard, Danmarks Statistik
Lis Iversen, Danmarks Statistik

Grafik

Jan Folvig, Danmarks Statistik

Omslagstilrettelægning

Finn Ewald, Grafikerne
Inge Feldbæk, Danmarks Statistik
Foto: Polfoto

Signaturforklaring

- Nul
- 0 } Mindre end ½ af den anvendte enhed
- 0,0 }
- Tal kan efter sagens natur ikke forekomme
- . . . Oplysning foreligger ikke

Som følge af afrundinger kan summen af tallene i tabellerne afvige fra totalen.

13 SEP. 1990
DANMARKS STATISTIK
BIBLIOTEKET

© **Danmarks Statistik 1990**

Enhver form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne publikation, uden skriftligt samtykke fra Danmarks Statistik, er forbudt efter gældende lov om ophavsret.

Undtaget herfra er citatretten, der giver ret til at citere, med angivelse af denne publikation som kilde, i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Forord

I anledning af 30 året for udgivelsen af den første statistiske 10 års oversigt blev jubilæumsudgaven forsynet med en 30 års oversigt.

Denne blev så vel modtaget, at Danmarks Statistik har valgt at udgive 30 års oversigten som revideret og ajourført særtryk.

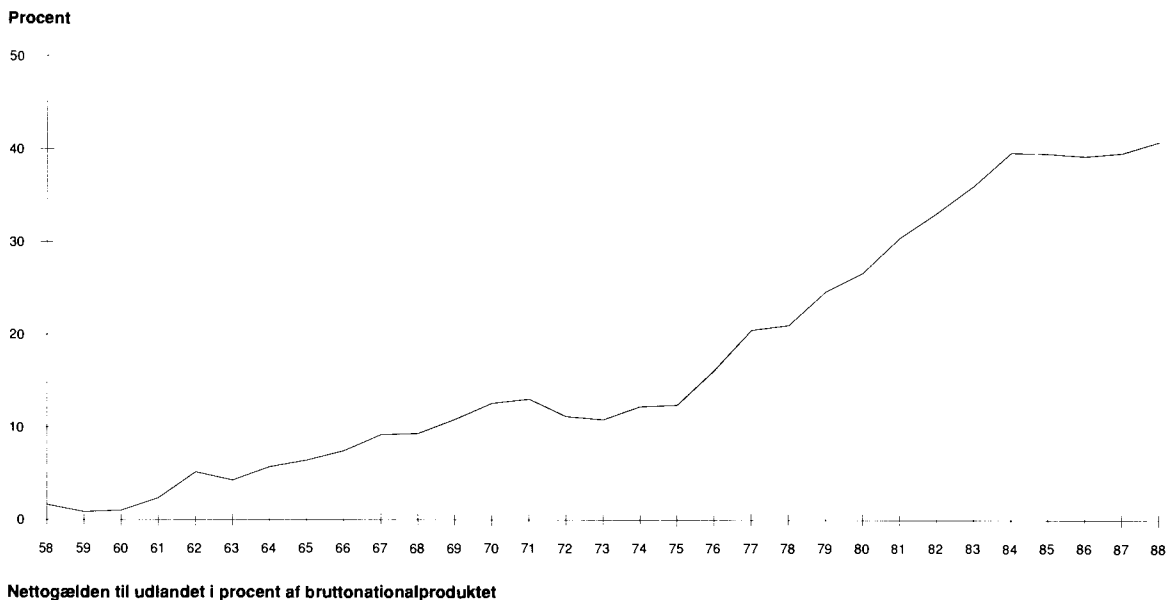
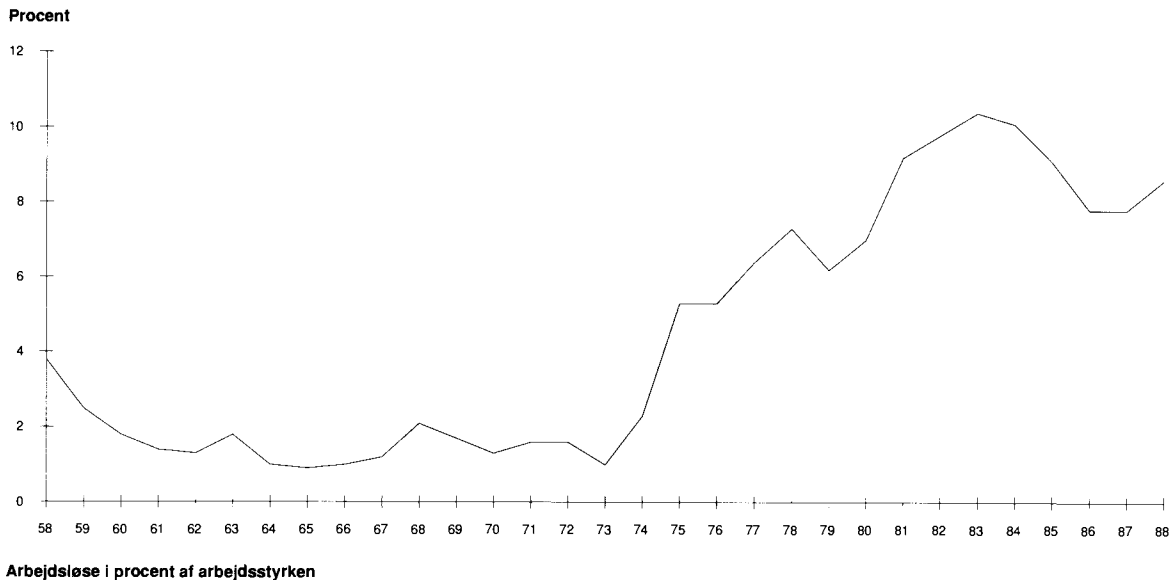
Danmarks Statistik, august 1990

Hans E. Zeuthen / Inge Feldbæk

Indhold

	Side
Introduktion til	
Danmark i 30 år	4
30 års oversigt	5
Danske udviklingslinier	17
International udvikling	18
Tidstavle	20
Ordforklaringer	22
Andre relevante publikationer om det danske samfund	25

Introduktion

Introduktion til Danmark i 30 år

30 års oversigten bringer statistik om samfundsforhold, som er væsentlige i dag, og som talmæssigt kan belyses tilbage til 1958.

I tekst tal og figurer beskrives her i hovedtræk nogle af de store samfundsændringer, der er sket siden 1958.

På mange områder er det ikke muligt at gå så langt tilbage. På andre områder er statistikken ikke sammenlignelig. Og på de områder, hvor statistikken stadig opgøres fuldstændig som i 1958, kan tallene alligevel ikke tolkes på samme måde, enten fordi tilsyneladende ens begreber alligevel er forskellige, eller fordi begreberne ikke længere har den samme betydning.

Et eksempel på det første er, at en beskæftiget i dag - takket være bl.a. de mellemliggende års ændring i uddannelsesniveau, arbejdsdeling og teknologi - kan producere langt mere på en arbejdsdag end i 1958.

Et eksempel på det andet er en vielsesattest, der ikke - som i 1958 - er det eneste acceptable grundlag for et samlivsforhold i dag.

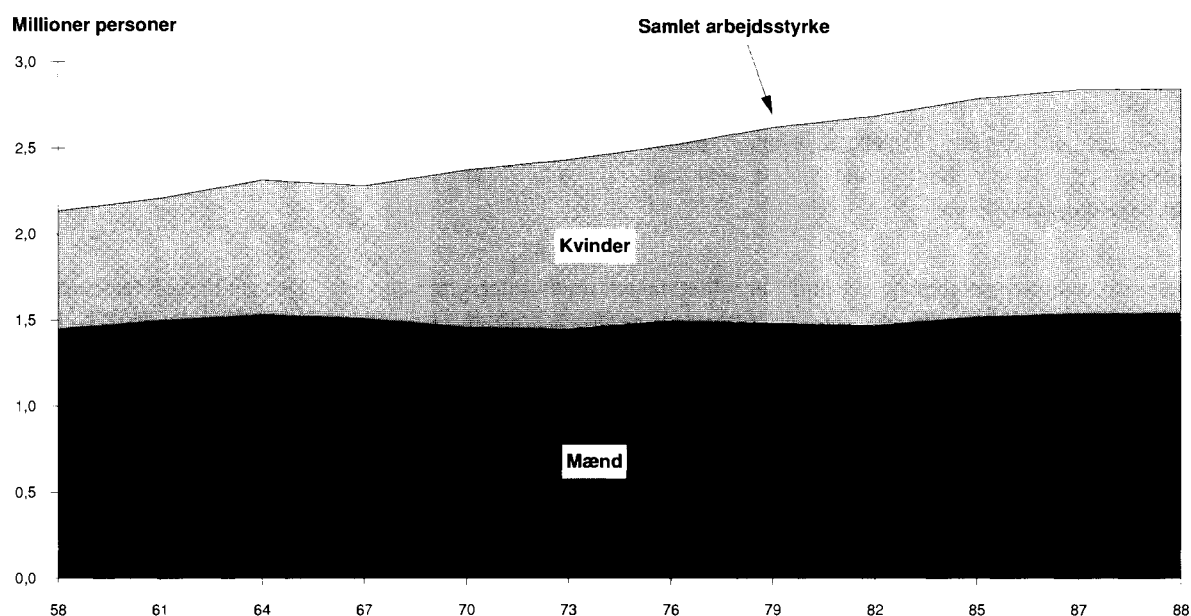
Tallene for en 30 års periode skal altså tolkes med varsomhed. Alligevel giver de et godt grundlag for at beskrive de samfundsændringer, der er sket siden 1958. Danmarks Statistik har derfor fundet det både nyttigt og forsvarligt at udgive en 30 års oversigt.

30 års oversigten bygger på tidsserier fra databanken til den økonomiske model ADAM, Aggregeret Dansk AarsModel.

Tallene i databanken er bearbejdet og renset for databrud, så de er sammenlignelige over et langt tidsinterval. 30-års oversigtens tal kan derfor afvige fra tal om samme emner i andre af Danmarks Statistiks publikationer. Det er i øvrigt første gang, tal fra ADAM's databank vises i en generel statistisk sammenhæng.

Tallene fra ADAM er suppleret med tal fra tidligere udgaver af Statistisk tiårsoversigt og andet materiale i Danmarks Statistik.

30 års oversigt

Udviklingen i arbejdsstyrken 1958-1988

Perioden 1958-88 er samfundøkonomisk og levemålemæssigt en meget interessant periode i danmarkshistorien.

Det danske samfund var i 1958 stort set genetableret efter efterkrigstidens trange år og det økonomiske gennembrud på verdensmarkedet i slutningen af halvtredserne gav dansk økonomi en chance, som man til fulde forstod at udnytte. Resultatet blev en økonomisk vækstperiode som aldrig før.

Men opgangen standsede lige så brat, som den var kommet, da krisen satte ind i midten af 70'erne.

De tre tiår siden 1958 er således forløbet meget forskelligt: 60'erne med ekstraordinær høj og stabil økonomisk vækst, men også med en betydelig inflation, 70'erne med stagnerende produktion og voldsom inflation og 80'erne med svingende vækst, men aftagende inflation.

Under et er perioden karakteriseret ved

stort set uændret folketal, en væsentlig ændret aldersstruktur og en kraftigt voksende arbejdsstyrke ledsaget af markant stigende ledighed.

Samtidig er levestandarden steget, men stigningen har været stærkere, end den hjemlige produktion tillod. Forskellen blev finansieret ad lånevejen. Udlandsgælden steg.

Visse udviklingstræk for de næste 30 år kan allerede nu forudses:

Det faldende børnetal betyder, at der efter århundredskiftet bliver færre personer i de produktive aldre. Med en meget høj erhvervsfrekvens for både kvinder og mænd er arbejdskraftreserven lille, og de foregående 30 års stærke vækst i arbejdsstyrken vil ophøre. Senere, efter århundredskiftet, bliver væksten negativ, og arbejdsstyrkens gennemsnitsalder stiger.

Indtil århundredskiftet vil forsørger-

byrden, dvs. forholdet mellem antal forsørgede og erhvervsaktive, falde. Efter århundredskiftet stiger den.

Denne udvikling gør det lettere for samfundet at komme ledigheden til livs. Allerede et stykke ind i 90'erne vil beskæftigelsesmulighederne blive bedre.

Mens den demografiske udvikling vil gøre det lettere at løse ledighedsproblemet, er der ikke tegn på, at udefra kommende begivenheder vil gøre det muligt at afvikle udlandsgælden inden for de næste 30 år. Blot det at standse væksten i udlandsgælden er et stort problem i de kommende år.

Det er vigtigt at kunne trække linierne bagud, når aktuelle samfundsmæssige forhold skal belyses.

30 års oversigten er derfor et vigtigt redskab for enhver, der står over for at skulle belyse strukturændringer i det danske samfund.

Befolkning

Befolkningstallet	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1990
	Tusinde personer											
Pr. 1. januar	4 501	4 594	4 703	4 820	4 907	5 008	5 065	5 112	5 119	5 111	5 129	5 135
Heraf												
Udenlandske statsborgere	91	98	102	108	136	151

(Kilde: Tiårsoversigt)

Befolkningens bevægelser	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Fødte (levendefødte)	74 681	76 439	83 356	81 410	70 802	71 895	65 267	59 464	52 658	53 749	58 844
Samlet fertilitet	2 535	2 547	2 602	2 350	1 950	1 917	1 747	1 602	1 427	1 447	1 560
Døde	41 560	43 310	46 811	47 836	48 233	50 526	54 001	54 654	55 368	58 378	58 984
Døde under 1 år	1 675	1 667	1 560	1 287	1 005	825	663	522	434	427	449
Indvandrede	23 221	27 887	27 141	30 697	38 588	41 948	33 320	33 183	28 223	36 214	35 051
Udvandrede	25 195	25 142	25 814	29 055	27 001	29 703	30 000	27 731	28 328	26 715	34 544
Vielser	33 795	36 364	39 565	41 158	36 376	30 813	31 192	27 842	24 330	29 322	32 080
Pr. 1 000 ikke gifte mænd over 17 år	75	77	79	79	67	53	49	40	32	34	35
Skilsmisser	6 571	6 606	6 483	6 939	9 524	12 637	13 064	13 044	14 621	14 385	14 717
Pr. 1 000 gifte mænd.....	6	6	6	6	8	11	11	11	12	13	13

(Kilde: Tiårsoversigt, Befolkningens bevægelser)

Folketallets størrelse, sammensætning og udvikling har afgørende samfundsmæssig betydning: Befolkningen leverer arbejdskraft til produktionen og er samtidig som forbrugere målet for produktionen.

Siden 1958 er befolkningen vokset med 630 000. Hele væksten skete i første halvdel af perioden. Fødselstallet nåede maksimum i midten af 60'erne og har indtil begyndelsen af 80'erne været faldende. Antallet af døde har været svagt stigende i hele perioden.

Fra 1980 dør der hvert år flere, end der bliver født. De svingende og beskedne tal for ind- og udvandring har kun ringe betydning for befolkningens størrelse og struktur.

Befolkningens aldersstruktur er ændret markant i de seneste 30 år. De 0-19 åriges

andel er faldet meget, mens aldersgruppen 65 år og derover er steget kraftigt. Der er også blevet flere i alderen 20-64 år, og de udgør i dag en større andel af befolkningen end i 1958. Da denne aldersgruppe rummer de erhvervsaktive, har vi - set fra et produktionsmæssigt synspunkt - en "gunstig" aldersfordeling. En fremskrivning af folketallet for de næste 30 år viser imidlertid et fald både i det samlede folketal og i de 20-64 åriges andel heraf.

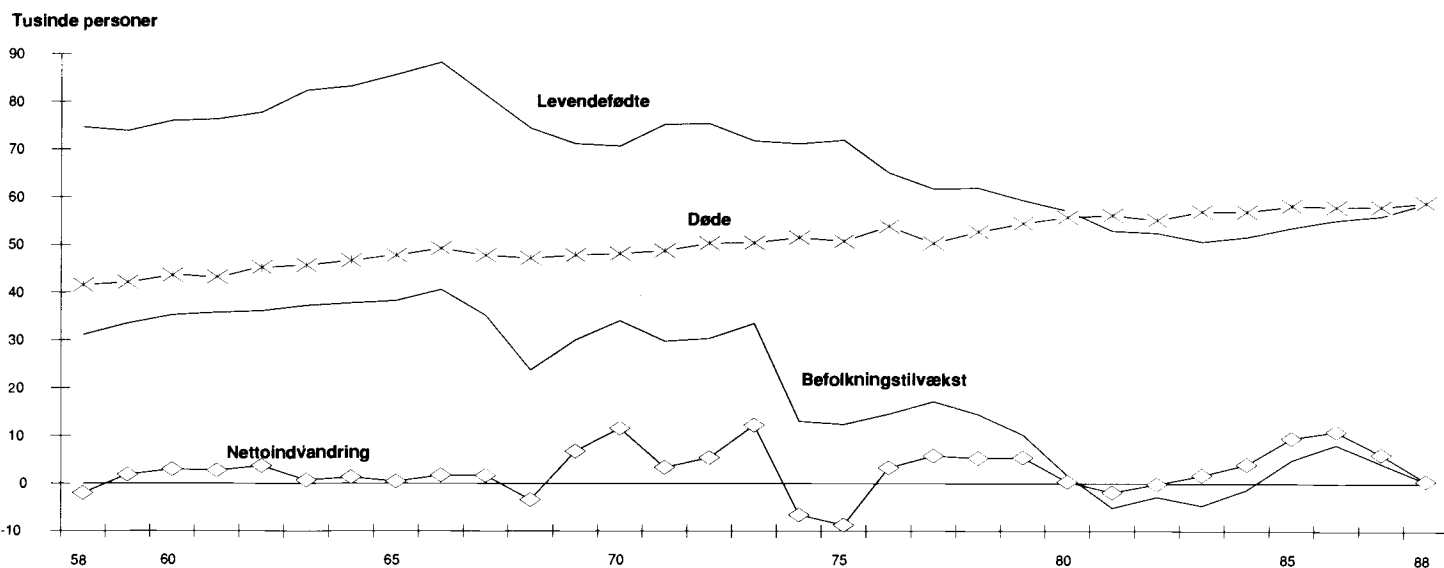
Om 30 år vil der være 2,9 millioner i aldersgruppen 20-64 år og lige mange personer under 20 år og over 64 år - ca. 1 million i hver gruppe. Aldersfordelingen vil således være mindre "gunstig" end nu. Men usikkerheden på beregninger så langt ud i fremtiden vil altid være meget stor, så resultaterne må tages med et gran salt.

Den ændrede aldersfordeling gennem de seneste 30 år er hele forklaringen på det stigende antal døde.

Faldet i fødselstallet forklares både af den ændrede aldersfordeling og den faldende fertilitet.

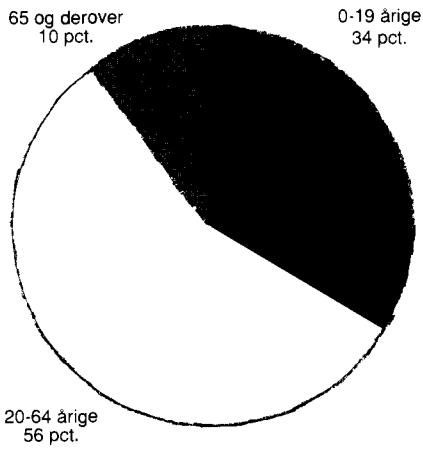
Statistikken om befolkningens civilstand giver ikke det sande billede af befolkningens samlivsforhold. I 1958 var papirløst samliv ikke almindeligt og blev heller ikke opgjort statistisk. I 1988 var der ca. 65 000 papirløse familier med fælles børn. Det samlede antal papirløse par udgør i dag omkring 250.000.

Statistik om vielser og skilsmisser kan derfor ikke bruges til at vurdere den reelle udvikling i befolkningens holdning til at indgå i et fast familieforhold og til at bryde det igen.

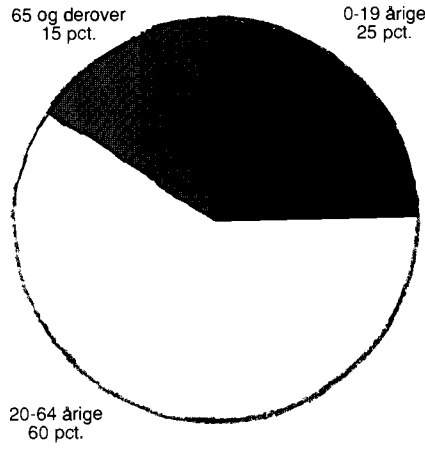
Befolkningsudviklingen 1958-88

Befolkning

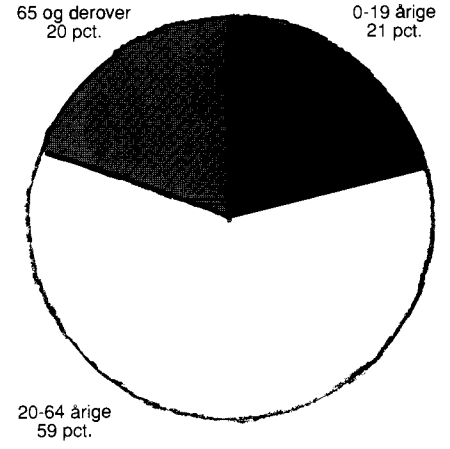
Folketal: 4 500 724

Befolkningens aldersfordeling 1958

Folketal: 5 129 254

Befolkningens aldersfordeling 1988

Folketal: 4 918 942

**Befolkningens aldersfordeling 2018
(prognose)**

Middellevetid for nyfødte	1956-60	1961-65	1966-70	1971-75	1976-80	1981-85	1985-86	1987-88
Antal år								
Drenge	70,4	70,3	70,6	70,9	71,2	71,5	71,6	71,8
Piger	73,8	74,5	75,4	76,5	77,2	77,5	77,5	77,7

(Kilde: Tiårsoversigt, Befolkningens bevægelser)

Befolkningens fordeling på alder og køn pr. 1. januar	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1990
Tusinde personer												
Hele befolkningen	4 501	4 594	4 703	4 818	4 907	5 008	5 065	5 112	5 119	5 111	5 129	5 135
Mænd	2 231	2 278	2 332	2 388	2 432	2 485	2 507	2 526	2 524	2 517	2 528	2 530
Kvinder	2 270	2 316	2 371	2 430	2 474	2 523	2 558	2 586	2 595	2 594	2 601	2 605
0-19 årige	1 514	1 539	1 552	1 542	1 523	1 523	1 510	1 484	1 432	1 349	1 270	1 247
Drenge	775	788	795	789	780	781	773	759	733	690	650	638
Piger	739	751	757	753	743	742	737	725	699	659	620	609
20-64 årige	2 529	2 564	2 625	2 718	2 787	2 845	2 870	2 904	2 939	2 996	3 068	3 087
Mænd	1 243	1 264	1 298	1 349	1 390	1 426	1 439	1 459	1 477	1 508	1 550	1 561
Kvinder	1 286	1 300	1 327	1 369	1 397	1 419	1 431	1 445	1 462	1 488	1 518	1 526
65 år og ældre	458	491	526	558	598	640	685	724	748	766	791	801
Mænd	213	226	239	249	263	278	294	308	314	319	328	331
Kvinder	245	265	287	309	335	362	391	416	434	447	463	470

(Kilde: Tiårsoversigt, St. årbog)

Pensionister, ultimo	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Pensionister (tusinder)	440	547	598	629	727	772	812	845	862	903	942
Pensionister i pct. af befolkningen (15 år og derover)	15	18	19	20	22	23	24	21	21	22	22

(Kilde: Tiårsoversigt)

Befolkningens fordeling på civilstand og køn pr. 1. januar	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1990
Tusinde personer												
Ugifte	2 021	2 047	2 071	2 092	2 088	2 123	2 166	2 206	2 238	2 260	2 284	2 295
Mænd	1 054	1 073	1 091	1 109	1 113	1 136	1 158	1 181	1 199	1 212	1 230	1 237
Kvinder	967	974	980	983	975	987	1 008	1 025	1 039	1 048	1 054	1 058
Gifte og separerede	2 145	2 197	2 262	2 336	2 396	2 412	2 379	2 346	2 277	2 205	2 166	2 141
Mænd	1 070	1 097	1 129	1 165	1 195	1 206	1 189	1 172	1 137	1 101	1 082	1 069
Kvinder	1 075	1 100	1 133	1 171	1 201	1 206	1 190	1 174	1 140	1 104	1 084	1 072
Fraskilte	91	95	105	114	131	168	200	228	260	294	319	337
Mænd	35	36	40	44	52	70	86	99	114	130	141	149
Kvinder	56	59	65	70	79	98	114	129	146	164	178	188
Enkestand	243	254	265	278	291	304	320	332	344	354	360	363
Mænd	71	71	71	72	72	73	74	74	74	75	75	76
Kvinder	172	183	194	206	219	231	246	258	270	279	285	287

(Kilde: Tiårsoversigt)

Levevilkår

Boligforhold	1955	1960	1965	1970	1977	1980	1982	1985	1988
Boliger (tusinder)	1 385	1 463	1 578	1 797	2 033	2 133	2 181	2 228	2 307
Gennemsnitligt antal beboere pr. husstand	3,13	3,01	2,89	2,69	...	2,47	2,43	2,35	2,29

(Kilde: Tiårsoversigt)

Installationer	1955	1960	1965	1970	1977	1980	1982	1985	1988
Andel af boliger med:	Procent								
eget toilet	62	74	83	88	94	94	95	96	96
eget bad	36	46	59	71	81	83	84	86	88
centralvarme	34	47	67	84	87	88	91	93	94
alle tre ting	69	76	80	81	83	85

(Kilde: Levevilkår)

Ejerforhold	1955	1960	1965	1970	1977	1980	1982	1985	1988
Andel af husstande i ejerboliger	Procent								
	43	45	46	47	...	55	55	55	55

(Kilde: Levevilkår)

Uddannelse	1962	1976	1987
Andel af 20-69 årige:	Procent		
med højst 7 års skolegang	70	54	33
med studentereksamen	3	8	13
uden erhvervsuddannelse ..	53	43	33

(Kilde: Levevilkår)

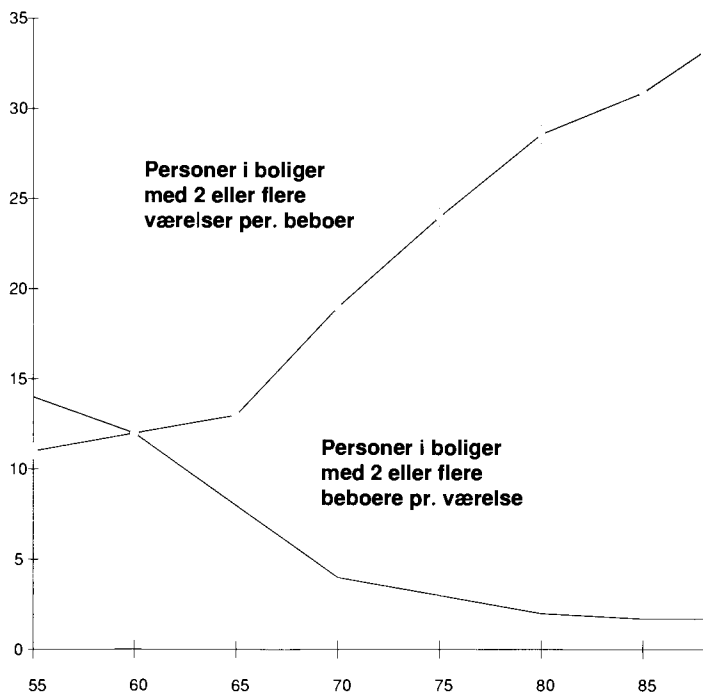
Boligstandarden i Danmark er høj i forhold til de lande, vi normalt sammenligner os med. Beboelsestætheden er faldet markant siden boligtællingen i 1955. I 1988 er der væsentlig færre overbefolkede lejligheder og mange flere husstande med to eller flere værelser til hver beboer. Samtidig er boligerne blevet bedre udstyret. I 1955 havde fx

kun hver tredje bolig eget bad mod nu ud af ti boliger i 1988. Over halvdelen af husstandene ejer i dag deres bolig, hus eller lejlighed.

Også uddannelsesstandarden er høj i Danmark. Stadig færre har kun syv års skolegang og stadig flere har erhvervsuddannelse. Interessen for uddannelsesforhold

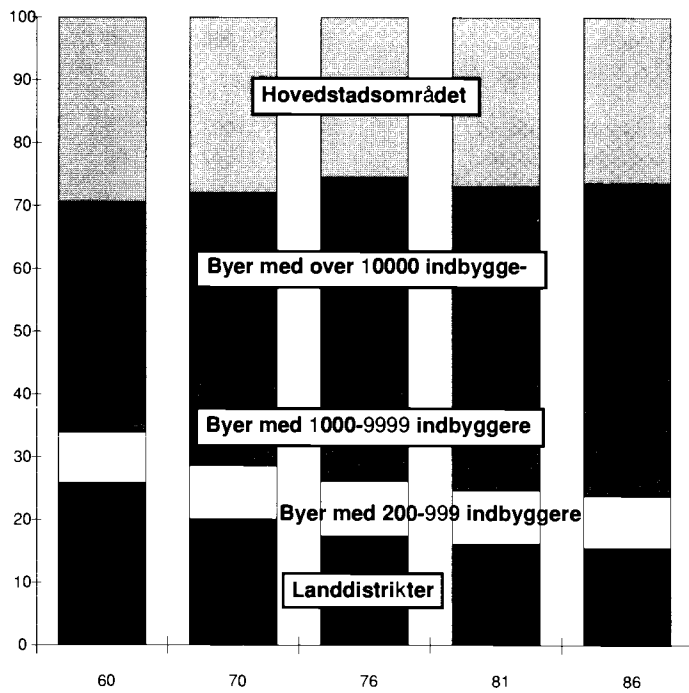
har været stigende. Derfor udarbejdes der i dag en fyldig uddannelsesstatistik. Oplysningerne heri kan ikke føres tilbage til 1958, fordi uddannelsesmønster og uddannelsessystem har ændret sig meget i de forløbne tre årtier, og fordi statistikken dengang i højere grad lagde vægt på beståede eksaminer end på elevbestanden.

Procent af personer i egentlige boliger

Beboelsestæthed 1955-1988

Procent

Bopælsmønster 1960-1986

Massekommunikation	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1987	1988
Fjernsynslicenser (tusinder)	137	583	939	1 145	1 375	1 527	1 719	1 815	1 873	2 005	1 941	1 942
Biografbesøg (solgte billetter i tusinder)	49 966	41 963	33 154	26 769	22 132	19 221	16 696	17 225	14 272	11 278	11 448	9 962
Bogudlån - folke- og skolebibl. (tusinder)	20 440	28 536	31 162	36 813	54 942	76 007	95 393	109 535	125 600	126 374	125 545	122 220
Dagblade, antal	82	74	61	62	54	49	49	49	49	47	46	46
Dagblade, oplag (tusinder)	1 529	1 622	1 623	1 758	1 793	1 792	1 840	1 876	1 821	1 855	1 848	1 842

(Kilde: Tiårsoversigt)

Forbrug af drikkevarer	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1987	1988
	Millioner liter											
Spiritus	5	8	10	11	14	18	24	18	21	21	19	19
Vin	13	15	18	21	29	54	64	71	89	106	106	111
Øl	288	347	395	442	534	629	666	668	689	666	643	651

(Kilde: Tiårsoversigt, St. årbog)

Transport	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1987	1988
Personbiler (tusinder)	298	454	662	875	1 077	1 245	1 339	1 423	1 358	1 501	1 587	1 596
Motorcykler (tusinder)	115	112	95	65	44	36	37	35	37	41	42	42
Knallerter (tusinder)	331	385	394	400	404	451	439	255	171	145	128	...
Tilskadekomne i trafikken	17 788	21 671	23 975	24 898	25 448	23 456	19 599	16 487	13 442	13 855	12 016	11 790
Dræbte i trafikken	620	841	893	1 077	1 208	1 132	857	730	658	772	698	713

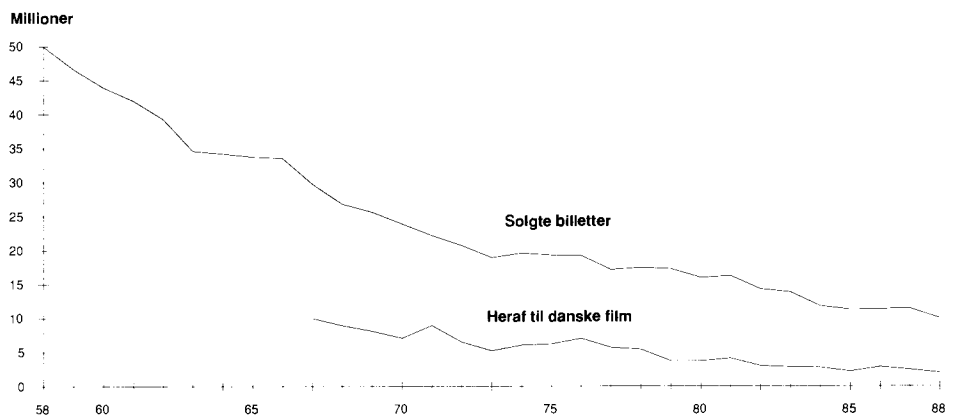
(Kilde: Tiårsoversigt, St. årbog)

Børneinstitutioner	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1987	1988
Vuggestuepladser	4 153	4 358	4 634	5 518	9 132	16 402	16 818	18 460	21 337	21 730	22 260	23 040
Indskrevne børn pr. 100 i alderen 0-2 år	1,9	2,0	2,0	2,2	4,1	7,5	7,9	9,7	12,6	14,0	13,7	13,9
Børnehavepladser	28 957	29 860	32 224	39 491	54 951	90 650	88 638	94 511	101 770	93 803	91 197	89 661
Indskrevne børn pr. 100 i alderen 3-6 år	9,8	10,1	11,0	12,9	16,5	29,1	30,5	32,6	38,9	40,4	42,3	42,5
Fritidshjemspladser	8 357	8 598	9 425	10 961	14 901	22 069	25 125	33 446	44 090	47 536	48 446	48 999
Indskrevne børn pr. 100 i alderen 7-14 år	9,4	1,3	1,4	1,6	1,9	2,5	3,6	3,9	5,4	7,5	8,4	9,0
Dagpleje og aldersintegrerede institutioner				752	6 397	22 178	39 012	70 882	93 245	96 564	110 290	114 821
Daginstitutioner i alt	41 467	42 816	46 283	56 722	85 381	151 299	169 593	217 299	260 442	259 633	272 193	276 521
Indskrevne børn pr. 100 i alderen 0-14 år		3,5	3,7	4,1	4,9	7,4	13,2	14,9	19,7	25,5	27,3	29,7

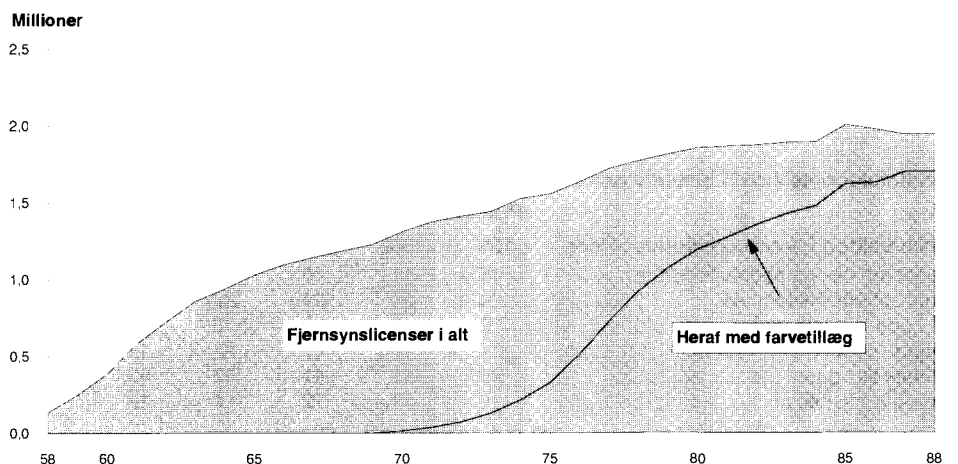
Det er svært at anvise tal, som måler velfærd. Boligstandard og uddannelsesstandard er imidlertid egnede velstandsmål. Derimod er velstandsmål som forbruget af fjernsyn, drikkevarer, biler m.v. formentlig kun egnet til at belyse ændringer i livsvaner.

Siden 1958 arbejder stadig flere kvinder uden for hjemmet. Et af de mest markante udviklingstræk for de tre årtier er den særdeles kraftige vækst i kvinders erhvervsbeskæftigelse. Denne udvikling har kun kunnet finde sted, fordi der samtidig blev skabt mulighed for, at børnene kunne passes uden for hjemmet. Den stærke stigning i antallet af institutionspladser for børn og unge under 15 år er derfor også et resultat af et ændret livsmønster.

Antallet af biler er fem gange så stort i dag. Nu er der så mange biler, at hele befolkningen kunne køre i bil samtidig. Det er derfor bemærkelsesværdigt, at antallet af tilskadekomne i trafikken - efter at være steget støt i 60'erne - nu er faldet til væsentlig mindre end i 1958. Antallet af dræbte i trafikken har fulgt samme mønster. Det var dobbelt så højt i 1970 som i 1958. Herefter er det faldet og er nu lidt højere end for 30 år siden.

Biografbilletter 1958-1988

Fjernsynslicenser 1958-1988

Arbejdsmarked - Erhverv

Arbejdsmarked	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Tusinde personer											
Arbejdsstyrken i alt	2 135	2 208	2 313	2 279	2 371	2 430	2 514	2 616	2 683	2 783	2 839
mænd	1 446	1 495	1 528	1 506	1 456	1 444	1 492	1 478	1 464	1 515	1 538
kvinder	689	713	785	773	915	986	1 022	1 138	1 219	1 268	1 301
Beskæftigede i alt	2 053	2 177	2 259	2 251	2 341	2 404	2 379	2 453	2 421	2 532	2 595
mænd	1 438	1 432	1 419	1 412	1 332	1 398	1 419
kvinder	903	972	960	1 041	1 089	1 134	1 176
Arbejdsløse i alt	82	31	23	28	30	25	134	162	263	251	244
mænd	19	11	74	64	134	112	116
kvinder	11	14	60	98	129	139	128
Procent											
Deltidsbeskæftigede i procent af beskæftigede	8	9	11	12	15	20	23	23	25	21	20
mænd	4	4	6	5	7	8	8
kvinder	31	43	48	48	46	37	34
Tusinde personer											
Beskæftigede i alt	2 053	2 177	2 259	2 251	2 341	2 404	2 379	2 453	2 421	2 532	2 595
selvstændige	541	533	516	484	445	420	405	382	348	325	312
lønmodtagere	1 512	1 644	1 743	1 767	1 896	1 984	1 974	2 071	2 073	2 207	2 283
Procent											
Beskæftigede i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
selvstændige	26	24	23	22	19	17	17	16	14	13	12
lønmodtagere	74	76	77	78	81	83	83	84	86	87	88

(Kilde: ADAM, St. årbog, St. E.)

Erhverv	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Tusinde personer											
Selvstændige i alt	541	533	516	484	445	420	405	382	348	325	312
Landbrug ¹	280	270	253	227	198	180	168	155	139	126	110
Byerhverv	261	263	263	257	247	240	237	227	209	199	202
Lønmodtagere i alt	1 512	1 644	1 743	1 767	1 896	1 984	1 974	2 071	2 073	2 207	2 283
Landbrug mv. og råstofudvinding ¹	156	133	111	84	55	43	45	42	41	45	43
Fremstillingsvirksomhed	448	522	542	518	539	538	478	476	451	506	497
El, gas- og varmforsyning	10	10	11	12	12	13	13	13	14	14	15
Bygge- og anlægsvirksomhed	113	137	158	171	186	180	162	159	120	139	154
Private tjenester	578	610	647	642	701	707	706	720	701	751	801
Offentlige tjenester	207	232	274	340	403	503	570	661	746	752	773
1980 priser i milliarder kroner											
Bruttofaktorindkomst i faste priser ..	133	165	196	218	242	275	287	313	325	358	373
Landbrug mv. og råstofudvinding ¹	13	14	15	15	12	14	14	17	22	27	31
Fremstillingsvirksomhed	22	30	37	42	49	57	59	63	65	74	72
El, gas- og varmforsyning	1	1	2	2	2	3	3	4	4	6	6
Bygge- og anlægsvirksomhed	12	18	23	27	29	29	26	23	19	21	24
Private tjenester	64	77	88	95	106	119	126	137	135	148	156
Offentlige tjenester	21	25	31	37	44	53	59	69	80	82	84

Årets priser i milliarder kroner											
Bruttofaktorindkomst i løbende priser	29	40	54	73	101	149	218	292	397	521	608
Procentvis fordeling											
Bruttofaktorindkomst i løbende priser	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Landbrug mv. og råstofudvinding ¹	15	11	10	8	6	7	6	5	7	7	5
Fremstillingsvirksomhed	24	25	24	22	22	21	20	20	20	20	20
El-, gas- og varmforsyning	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1
Bygge- og anlægsvirksomhed	9	10	11	12	11	10	9	7	6	6	7
Private tjenester	40	41	41	42	43	43	44	44	41	44	44
Offentlige tjenester	10	11	12	14	16	18	20	22	24	22	23

¹ Ekskl. skovbrug og udvinding af grus, sten og salt, som er henført til fremstillingsvirksomhed.

(Kilde: ADAM)

Arbejdsmarked - Erhverv

Arbejdsstyrken er summen af de erhvervs-mæssigt beskæftigede og de arbejdsløse. Den omfatter omkring halvdelen af befolkningen, resten er overvejende unge og gamle. Siden 1958 er arbejdsstyrken vokset støt, med 2½-4 pct. om året, eller med i alt 650 000 personer. Det er mere end stigningen i folketallet. Næsten hele væksten i arbejdsstyrken er kvinder. For hver 100 mænd i arbejdsstyrken var der i 1958 48 kvinder; nu er der 84 kvinder for hver 100 mænd. Overalt i den vestlige verden kendes denne tendens, men ingen steder har udviklingen været så stærk som i Danmark og det øvrige Skandinavien.

I 60'erne og begyndelsen af 70'erne var der mangel på arbejdskraft, og væksten i arbejdsstyrken blev derfor omsat i en lige så stor stigning i beskæftigelsen. Midt i 70'erne gik den økonomiske vækst i stå, mens arbejdsstyrken stadig voksede. Resultatet blev en stigende arbejdsløshed. I dag har vi både flere arbejdsløse og flere beskæftigede end nogensinde før.

Kvinder har i højere grad end mænd deltidsbeskæftigelse. Da der nu er flere kvinder i arbejdsstyrken, er der også flere deltidsbeskæftigede i dag end i 1958.

Frem til begyndelsen af 60'erne var det almindeligt, at industrien placerede sig i hovedstadsregionen og andre tætbefolkede områder, hvor det dengang var lettest at skaffe den nødvendige arbejdskraft. Fra midten af 60'erne vender denne udvikling. Industrien flytter til Jylland. Der er mange forklaringer herpå, bl.a. en aktiv egnsudviklingspolitik, lave etableringsomkostninger og større arbejdskraftreserve.

Både beskæftigelse og bruttofaktoringkomst er steget stærkest i de tertiære erhverv, dvs. offentlige og private tjenesteydelser. I de primære erhverv, fx landbrug, er bruttofaktoringkomsten steget trods faldende beskæftigelse.

Den samlede beskæftigelse er steget med omtrent en fjerdedel, og den samlede bruttofaktoringkomst - målt i faste priser - er blevet næsten tre gange så stor i løbet af de seneste 30 år. I slutningen af 80'erne producerede hver beskæftiget gennemsnitligt dobbelt så meget som i slutningen af 50'erne.

I de primære erhverv er produktiviteten målt på denne måde seks gange større i 1988 end i 1958. Den stærke stigning i de beskæftigedes produktivitet har imidlertid kun kunnet ske med meget store investeringer i nye, mere effektive produktionsmidler og forbedrede produktionsmetoder.

Industrivirksomheder fordelt efter beskæftigelses størrelse

	1965	1970	1976	1982	1985	1988
Virksomheder i alt, procentvis fordelt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
6-9 beskæftigede	16,4	18,0	16,6	18,6	17,9	17,8
10-19 beskæftigede	27,7	29,1	29,8	31,4	29,7	30,9
20-49 beskæftigede	29,3	28,5	29,8	27,0	29,3	28,8
50-99 beskæftigede	13,5	12,3	12,0	11,7	11,5	11,7
100-199 beskæftigede	7,1	6,8	6,7	6,2	6,5	5,9
200-499 beskæftigede	4,5	4,0	3,7	3,7	3,6	3,6
500 eller flere beskæftigede	1,5	1,3	1,4	1,4	1,5	1,3

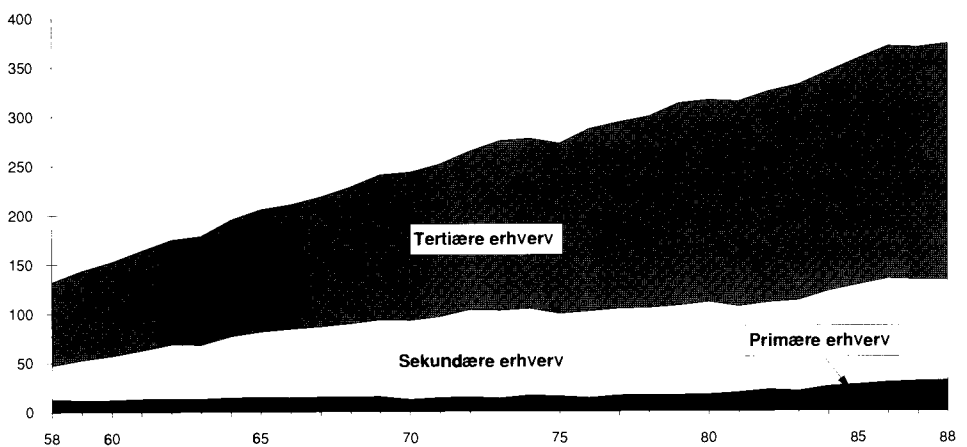
(Kilde: Industristatistik)

Beskæftigede i industrien fordelt geografisk

	1965	1970	1976	1982	1985	1988
Beskæftigede i alt, procentvis fordelt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Københavns og Frederiksberg kommuner	25,8	19,1	14,0	10,4	8,3	6,8
Københavns amt	13,1	14,4	13,1	13,1	12,6	12,6
Frederiksborg amt	4,0	4,3	4,6	4,5	4,3	4,6
Roskilde amt	2,2	2,4	2,2	2,2	2,4	2,5
Vestsjællands amt	4,0	4,6	4,7	4,4	4,4	4,5
Storstrøms amt	4,4	4,5	5,1	4,9	4,5	3,9
Bornholms amt	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8
Fyns amt	10,1	9,9	10,4	9,7	9,6	9,6
Sønderjyllands amt	3,9	4,7	5,2	5,6	5,7	6,0
Ribe amt	2,6	3,1	3,6	4,3	4,6	5,1
Vejle amt	6,9	7,3	7,4	8,1	8,6	8,9
Ringkøbing amt	3,9	5,0	6,4	7,3	8,2	8,2
Århus amt	9,6	10,2	10,4	10,8	11,3	11,2
Viborg amt	2,2	2,7	4,0	5,0	5,4	5,8
Nordjyllands amt	6,7	7,2	8,2	9,0	9,4	9,5

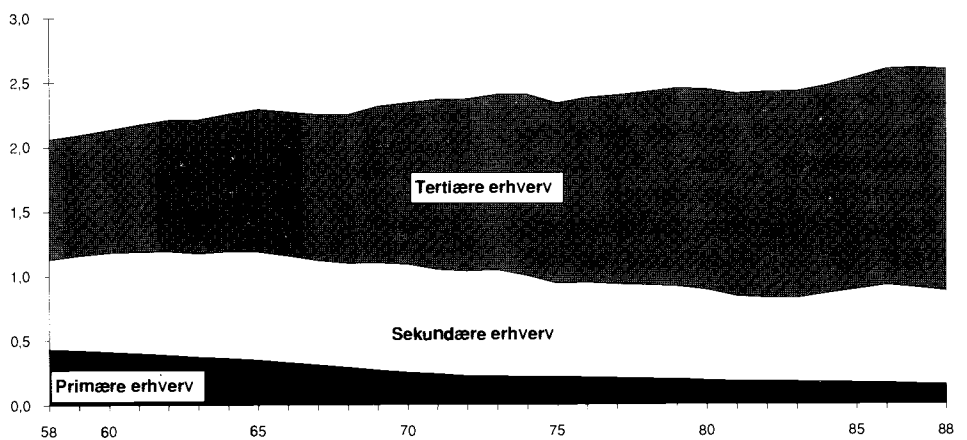
(Kilde: Industristatistik)

Milliarder kroner

Bruttofaktoringkomsten i 1980-priser fordelt på erhverv

Millioner personer

Beskæftigelsen fordelt på erhverv

Privat forbrug

Lønninger og priser

	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Timeløn for arbejdere i industri og håndværk (i kroner)	4,80	6,15	7,91	10,85	14,91	21,60	34,43	45,74	60,02	70,13	85,72
Forbrugerprisindeks, 1958=100	100	109	126	153	183	239	332	443	605	717	804

(Kilde: ADAM)

Timelønnen for arbejdere i industri og håndværk er steget ganske betragteligt siden 1958. I halvdelen af de 30 år var den årlige lønstigning over 10 pct. Lønningerne er steget stærkere end priserne. Det betyder, at danskerne i dag kan købe mere for en timeløn end for 30 år siden. Til gengæld var der 9 timer mere i en arbejdsuge, og skatten tog en mindre andel af timelønnen.

Selv når lønstigningerne er renset for arbejdstidsnedsættelse og højere skat, er der imidlertid mere købekraft tilbage nu end for 30 år siden.

Men pengene bruges ikke på samme måde. Den stigende velstand har ændret forbrugsmønstret. I 1955 brugte en lønmodtagerhusstand af hver 100 kr. til forbrug 29 kr. til mad og 9 kr. til bolig. I 1987 brugte husstanden af hver 100 kr. til forbrug kun 14 kr. til mad, men 24 kr. til bolig. Til mad og bolig brugte husstanden således den samme andel i begge år, nemlig 38 kr. ud af hver 100 kr. Trods stigende energipriser siden 1955 brugte lønmodtagerhusstanden også samme andel af sit forbrug på brændsel, el, gas og varme i 1987 og 1955.

Lønmodtagernes gennemsnitlige forbrug af nødvendighedsvarer som fødevarer, beklædning og fodtøj, bolig og opvarmning m.v. udgjorde lidt over halvdelen af det samlede forbrug i 1955 og ca. halvdelen i 1987.

Derimod er transportudgifterne vokset kraftigt siden 1955, især fordi mange flere har fået bil.

Lønmodtagerhusstandenes forbrug i kroner er steget næsten 16 gange. Målt i mængder, dvs. renset for prisstigninger, er forbruget fordoblet.

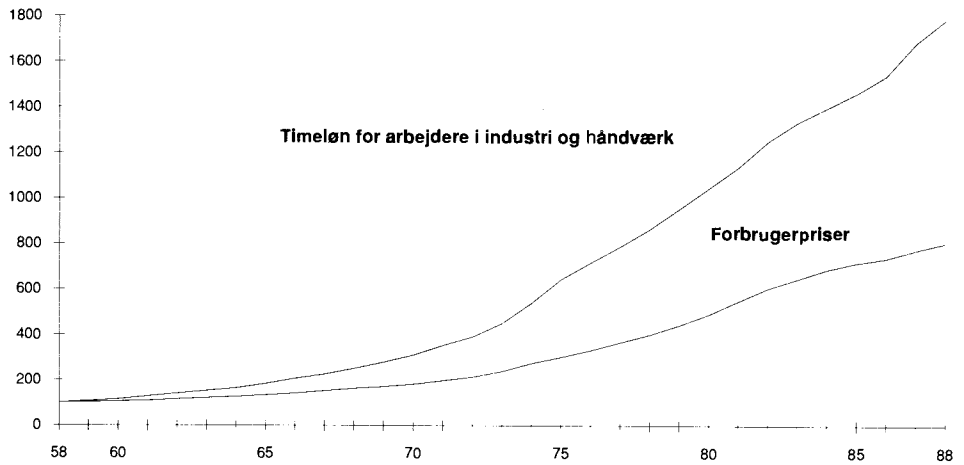
Materialet om lønmodtagernes forbrug stammer fra forbrugsundersøgelser, som gennemføres med jævne mellemrum. De omfattede oprindeligt kun lønmodtagere.

Fra 1976 indgår også de øvrige befolkningsgrupper. Tallene i 30 års oversigten omfatter kun lønmodtagere.

Resultaterne fra forbrugsundersøgelserne bruges bl.a. til at beregne varesætningsindekset i forskellige prisindeks.

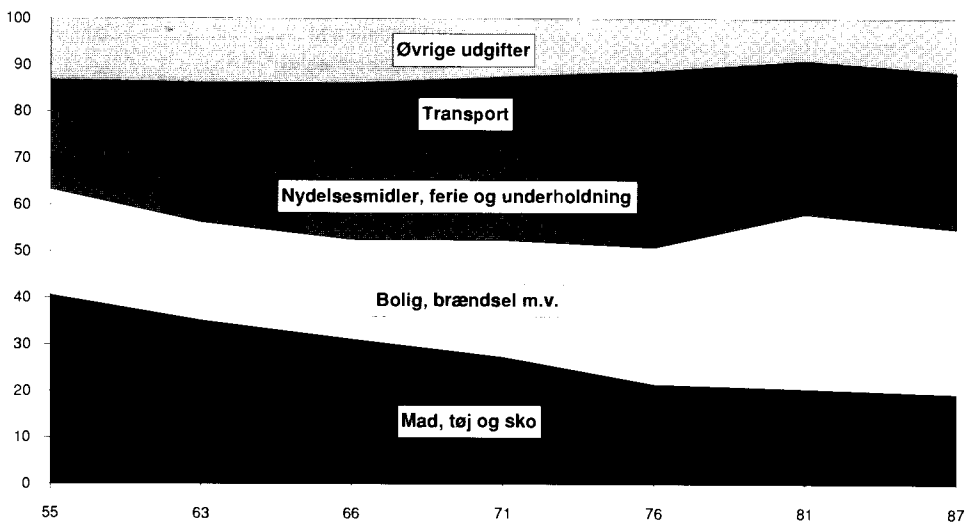
Forbrugerprisindekset er baseret på vægte fra nationalregnskabet. Det viser, hvor meget det koster forbrugerne at opretholde et bestemt forbrug.

Indeks, 1985=100

Udvikling i løn og priser, 1958-1988

Procentvis fordeling

Lønmodtagerhusstandes forbrugsmønster 1955-87

Lønmodtagerhusstandes gennemsnitlige årlige forbrug

	1955	1963	1966	1971	1976	1981	1987 ¹
Forbrug, kroner	11 571	22 341	30 884	43 747	82 557	125 068	181 595

Procentvis fordeling

Gennemsnitligt forbrug i alt	100	100	100	100	100	100	100
Fødevarer	29	25	22	20	16	15	14
Drikkevarer	2	3	3	3	3	3	3
Tobaksvarer	5	5	5	4	3	3	2
Beklædning og fodtøj	12	11	9	7	6	6	6
Boligudgift	9	9	10	13	18	25	24
Brændsel, el, gas, varme	6	4	4	4	4	7	6
Boligudstyr og husholdningstjenester	8	8	8	8	7	6	5
Personlig pleje, medicin mv.	4	4	4	3	2	2	3
Transport	6	10	13	13	17	13	14
Ferie, fritid, kultur og undervisning	10	12	13	15	15	14	14
Forsikring	3	3	3	4	3	3	5
Andre udgifter	6	6	6	6	6	3	4

¹ Opgørelsen for 1987 er foreløbig.

(Kilde: St. E. og materiale i Danmarks Statistik)

Det offentlige (kollektive) forbrug stilles til befolkningens rådighed via den offentlige sektor, dvs. staten, de sociale kasser og fonde samt amtskommuner og primærkommuner.

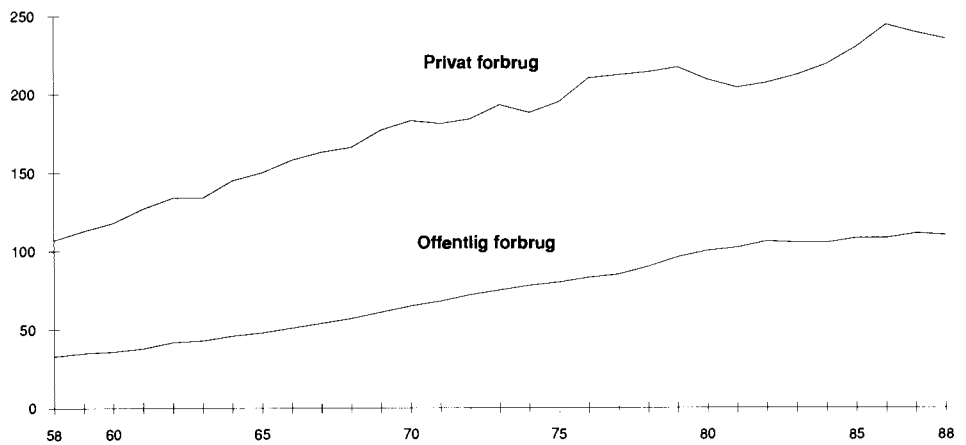
Dette forbrug omfatter først og fremmest sociale foranstaltninger, uddannelse og sundhedsvæsen. Udgifterne til det kollektive forbrug består overvejende af lønninger. Det kollektive forbrug har i hele perioden været væsentligt mindre end det private forbrug.

Det samlede forbrug er steget meget, og er nu ca. 2½ gang så stort som i 1958. Det offentlige forbrug var mere end tre gange så stort i 1988 som i 1958. Det private forbrug er fordoblet. Befolkningen får således i dag en langt større del af et væsentligt større forbrug via den offentlige sektor end i 1958.

Det offentlige forbrug er en meget stor andel af de samlede offentlige driftsudgifter. Resten er overførsler til den private sektor og til udlandet, dvs. pensioner, arbejdsløshedsdagpenge, tilskud til private virksomheder og renteudgifter. De samlede offentlige udgifter består foruden af driftsudgifter af kapitaludgifter, dvs. udgifter til offentlige investeringer m.v.

De offentlige indtægter kommer hoved-

Milliarder kroner

Forbrugsudviklingen i 1980-priser 1958-1988

sagelig fra indkomstskatter og forbrugsafgifter. De direkte skatter, som næsten udelukkende er indkomstskatter, har i hele perioden indbragt omkring halvdelen af de offentlige indtægter, og de indirekte skatter, først og fremmest moms og punktafgifter, omkring en tredjedel. Det offentliges øvrige indtægter er fx gebyrer og bidrag til sociale ordninger.

Fra midten af 70'erne har der været underskud på statsfinanserne. Underskuddet er i stigende omfang blevet finansieret ad

lånevejen gennem udstedelse af statsobligationer. Indenlandske statsobligationer udgjorde nominelt 3 milliarder kroner i 1974. I dag er beløbet over 100 gange så stort. Statens udenlandske gæld var i 1988 en fjerdedel af statens samlede gæld på 437 milliarder kroner.

De samlede beløb, der passerer de offentlige kasser for at blive brugt igen som offentlige udgifter, har udgjort en stigende andel af samfundets indkomster.

	1958	1961	1964	1967	1971	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Offentlige drifts- og kapitaludgifter											
I alt, milliarder kroner	57	73	121	186	287	368	439
I alt, procentvis fordeling	100	100	100	100	100	100	100
Kollektivt forbrug	49	50	50	47	46	42	43
Indkomstoverførsler til husholdningerne	26	26	28	29	29	27	29
Subsidier til erhvervslivet	6	7	6	6	5	5	6
Nettorenteudgift	-1	-2	-3	0	3	8	6
Andet, netto	20	19	19	18	17	18	16
Offentlige drifts- og kapitalindtægter											
I alt, milliarder kroner	62	82	121	181	244	356	441
I alt, procentvis fordeling	100	100	100	100	100	100	100
Direkte skatter	51	51	51	48	48	49	51
Indirekte skatter	37	35	34	36	34	32	32
Andet	12	14	15	16	18	19	17
Skatter og afgifter i procent af bruttonationalproduktet	44	42	42	45	45	49	52

(Kilde: ADAM, Skatter og afgifter)

	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1987
Offentlige drifts- og kapitaludgifter											
I alt, milliarder kroner	9	13	18	32	51	73	121	186	287	368	404
I alt, procentvis fordeling	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Generelle tjenester	11	10	9	8	9	9	9	9	9	9	9
Forsvaret	12	10	10	8	6	5	5	4	4	4	4
Uddannelse og forskning	14	16	16	16	16	17	16	14	13	12	13
Sociale foranstaltninger	28	24	24	28	32	34	36	37	37	35	37
Sundhedsvæsen	12	10	12	13	13	12	12	10	9	9	9
Andet	23	30	29	27	24	23	22	26	28	31	28

(Kilde: Tiårsoversigt samt materiale i Danmarks Statistik)

Udenrigsøkonomi

Udenrigshandel	1960	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Indførsel, milliarder kroner	13	13	18	22	33	47	75	97	140	191	174
Indførsel i procent af BNP	30	29	29	26	28	27	30	28	30	31	24
Procentvis fordeling											
Indførsel fordelt på lande, i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Vesttyskland	22	22	21	19	19	20	21	20	21	21	23
UK	15	14	14	14	14	11	10	12	11	9	7
Sverige og Norge	13	15	16	19	20	20	19	17	15	17	17
USA	10	8	9	9	7	7	5	5	7	6	6
Andre lande	40	41	40	39	40	42	45	46	46	47	47
Indførsel af varer, i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Føde- og drikkevarer, tobak	15	13	14	11	10	10	10	10	11	10	12
Ikke spiselige råstoffer (undtagen brændsel), animalske og vegetabiliske olier mv.	11	10	10	9	8	7	6	7	6	5	5
Brændsel	12	12	11	11	10	11	16	19	22	17	6
Kemikalier	9	9	8	9	9	9	9	10	10	11	12
Halvfabrikata	25	26	25	24	26	25	21	20	20	19	21
Maskiner og transportmidler	23	24	25	27	27	29	28	24	21	27	29
Færdigvarer mv.	5	6	7	9	10	9	10	10	10	11	15
Udførsel, milliarder kroner	10	11	15	18	25	38	55	77	131	180	182
Udførsel i procent af BNP	26	24	24	21	21	22	22	22	28	29	25
Procentvis fordeling											
Udførsel fordelt på lande, i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Vesttyskland	20	21	16	12	13	13	14	18	17	16	18
UK	27	25	24	23	19	20	17	15	14	12	12
Sverige og Norge	14	14	17	21	24	21	23	19	17	19	18
USA	7	8	6	7	8	7	6	5	6	10	6
Andre lande	32	32	37	37	36	39	40	43	46	43	46
Udførsel af varer, i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Føde- og drikkevarer, tobak	56	53	49	43	35	35	32	32	31	28	27
Ikke spiselige råstoffer (undtagen brændsel), animalske og vegetabiliske olier mv.	7	8	8	7	7	7	7	8	8	7	7
Brændsel	0	0	1	2	3	3	4	4	5	6	3
Kemikalier	4	5	5	6	7	6	7	7	8	9	10
Halvfabrikata	8	8	9	9	11	11	11	13	12	11	11
Maskiner og transportmidler	19	19	20	23	26	26	27	24	23	24	25
Færdigvarer mv.	6	7	8	10	11	12	12	12	13	15	17

(Kilde: ADAM, Tiårsoversigt)

Betalingsbalancen¹⁾	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Betalingsbalancens løbende poster i procent af BNP	0	-2	-3	-2	-4	-2	-5	-5	-4	-5	-2
Millioner kroner											
Løbende poster, nettoindtægter i alt	61	-1 286	-1 626	-2 039	-4 571	-2 930	-12 316	-16 330	-19 734	-28 381	-13 093
Varehandel	-582	-2 282	-3 373	-4 251	-7 847	-9 197	-19 788	-19 349	-9 267	-11 192	10 298
Turisme	151	217	344	285	800	1 157	1 424	223	1 862	1 838	-2 131
Renter, udbytter	51	25	-5	-121	-281	-876	-2 036	-6 684	-18 019	-26 446	-28 935
EF-overførsler	2 025	2 436	3 479	1 185	2 350	2 316
Øvrige	441	754	1 408	2 048	2 757	3 961	5 648	6 001	4 505	5 069	5 359

¹⁾ Grønland og Færøerne er betragtet som udland

(Kilde: ADAM)

Udlandsgæld	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Nettogæld til udlandet, milliarder kroner	1	1	4	8	15	19	41	86	154	244	296
Nettogæld til udlandet i procent af bruttonationalproduktet	2	2	6	9	13	11	16	25	33	40	41

(Kilde: ADAM)

Danmarks deltagelse i den internationale samhandel er en væsentlig forudsætning for landets høje levestandard. Både indførsel og udførsel er relativt omfattende i forhold til mange andre lande.

En meget stor del af Danmarks udenrigshandel har i hele perioden været koncentreret på de samme, meget få lande: Vesttyskland, UK, Sverige og Norge samt USA. Samhandlen med UK er forholdsmæssigt halveret i løbet af perioden, mens samhandlen med Norge og Sverige er steget. Danmarks indtræden i EF i 1973 ændrede ikke dette mønster væsentligt.

1987 og 1988 er de to eneste år i perioden med overskud på varehandelsregnskabet.

Føde- og drikkevarer udgjorde i 1958 halvdelen af eksporten, men i 1988 kun godt en fjerdedel. En stor del af disse varer er landbrugsvarer, som stadig har en betydelig andel af eksporten. Fra midt i 60'erne overhales landbrugseksporten af industrieksporten.

Indtil første "oliekrise" i 1973 var importen af brændsel ret konstant, ca. 10 pct. af den samlede import. Herefter stiger den. Fra 1983 indgår den danske producerede nordsøolie og gas i den indenlandske produktion. Det har mindsket importen og øget eksporten af brændsel.

Halvdelen af den samlede import er halvfabrikata, maskiner og transportmidler. Importandelen har været ret stabil til trods for store udsving i værdien af de importerede produkter.

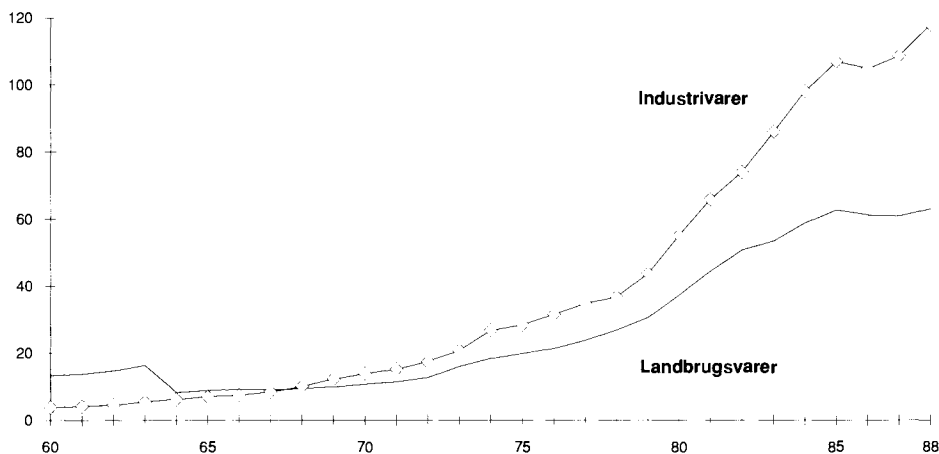
Varehandel er den største post på betalingsbalancens løbende poster. Blandt de andre poster har "Turisme" indtil 1986 vist overskud. "Øvrige poster", som bl.a. består af overførsler til og fra EF, viser et stigende overskud.

Når alle poster lægges sammen, er der et betydeligt underskud på betalingsbalancens løbende poster.

Underskuddet forklares i de første år af 30 års perioden ved en større indførsel end udførsel af varer og tjenester. I 80'erne skyldes underskuddet imidlertid stærkt stigende rentebetalinger af den voksende gæld.

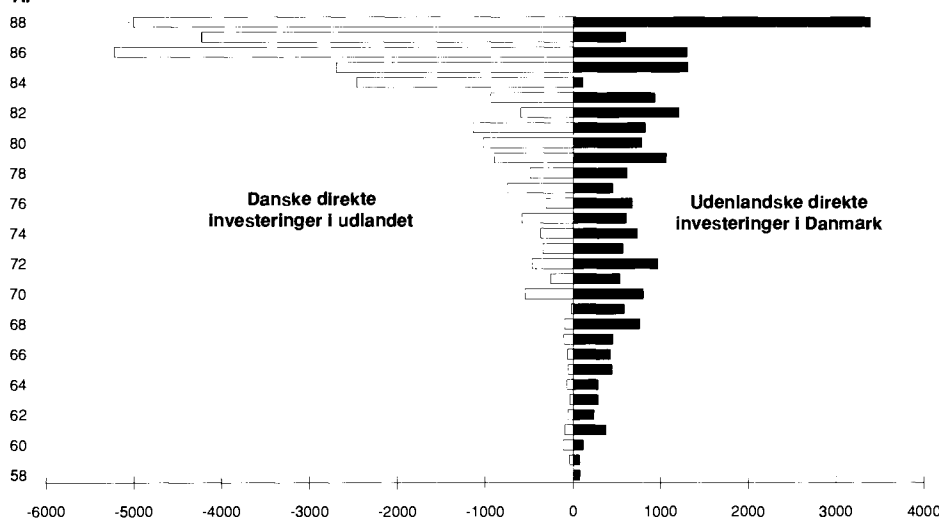
Frem til midten af 60'erne var udlandsgæld og rentebetalinger betydningsløse størrelser. Herefter vokser udlandsgælden. I 1988 var nettogælden 296 milliarder kr., svarende til 41 pct. af bruttonationalproduktet.

Milliarder kroner

Udførsel af landbrugsvarer og industrivarer 1960-1988

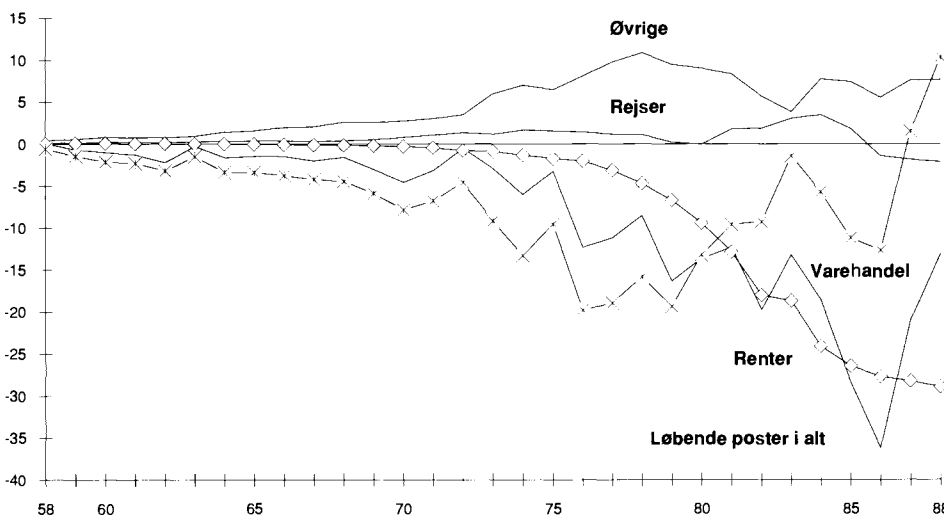
År

Direkte investeringer (netto) 1958-1988

Anm. For årene 1958 og 1959 inkluderer tallene forretningsmæssige kreditter. Fra og med 1976 regnes lån til datterselskaber (koncernlån) med en løbetid på mindst 5 år ikke som direkte investeringer. Før 1976 er sådanne lån medtaget under de direkte investeringer.

Milliarder kroner

Betalingsbalancens løbende poster, netto, 1958-1988

Nationalregnskab

Forsyningsbalancen	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Årets priser i milliarder kroner											
Bruttofaktorindkomst	29	40	54	73	101	149	218	292	397	521	608
Procentvis fordeling											
Bruttofaktorindkomst	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
+ Import af varer og tjenester	35	36	36	34	36	35	38	38	42	43	35
- Eksport af varer og tjenester	36	33	34	31	33	33	33	35	43	43	39
+ Indirekte skatter, netto	12	12	14	15	17	16	15	19	17	18	19
= Indenlandsk anvendelse	111	115	116	118	120	118	120	122	116	118	115
Bruttonationalprodukt	112	112	114	116	117	116	115	119	116	118	119
Indenlandsk anvendelse	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Privat forbrug	66	61	59	59	56	53	54	55	55	55	55
Offentligt forbrug	14	14	15	17	19	21	23	24	28	25	27
Bruttoinvesteringer	20	25	26	24	25	26	23	21	17	20	18

1980 priser i milliarder kroner

Bruttofaktorindkomst	133,3	164,6	195,3	218,4	243,3	274,9	287,0	312,8	324,6	357,9	372,8
+ Indirekte skatter, netto	37,9	42,7	44,9	47,2	56,3	60,7	64,6	62,6	57,0	68,1	65,4
= Bruttonationalprodukt	171,2	207,3	240,2	265,6	299,6	335,6	351,6	375,4	381,6	426,0	438,2
+ Import af varer og tjenester	35,7	50,9	68,8	82,6	107,1	121,7	128,8	135,4	128,8	149,4	157,8
- Eksport af varer og tjenester	35,5	43,5	55,7	65,4	80,1	96,3	101,8	116,3	135,6	154,4	172,6
= Indenlandsk anvendelse	171,4	214,7	253,3	282,8	326,6	361,0	378,5	394,5	374,8	420,9	423,6

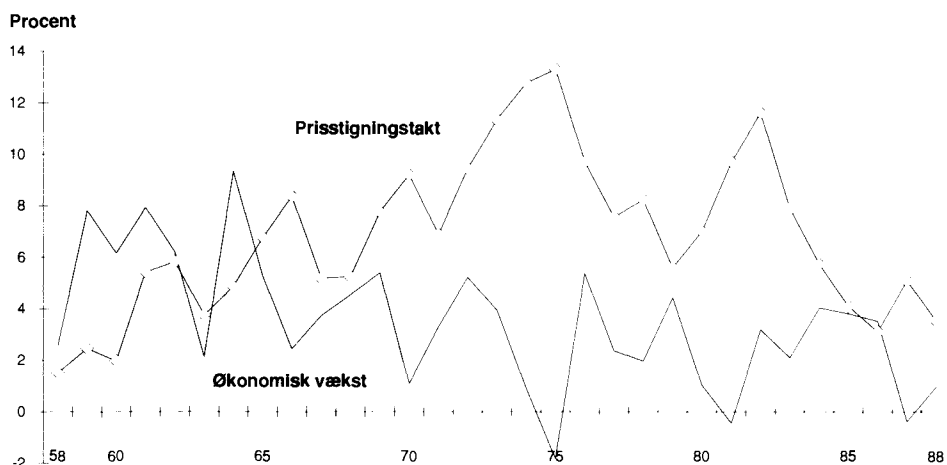
(Kilde: ADAM)

Nationalregnskabet er et forsøg på at give et helhedsbillede af den danske økonomi. Her belyses tilgangen af varer og tjenester tilvejebragt ved erhvervenes produktion og ved import og anvendelsen af disse varer og tjenester til rå- og hjælpestoffer, eksport, forbrug og investering.

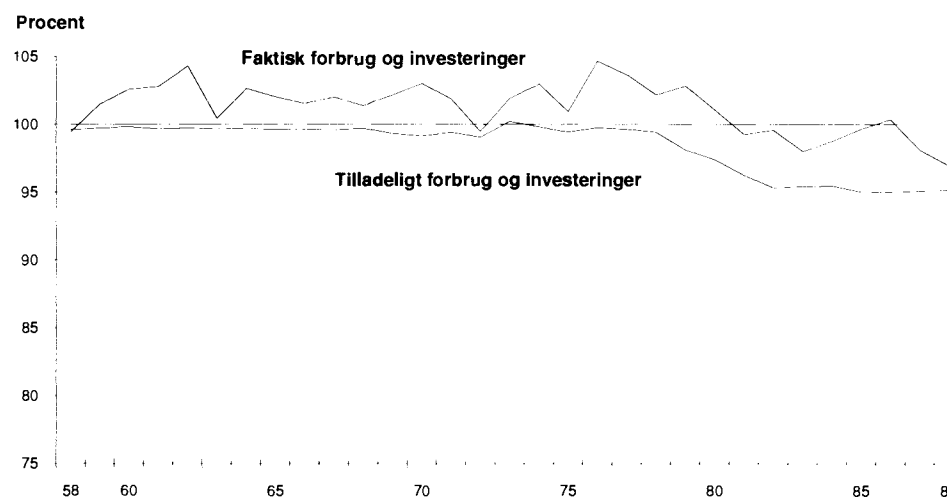
Siden 1958 er det samlede årlige produktionsresultat, bruttofaktorindkomsten, vokset fra 30 milliarder til 608 milliarder kroner. Det meste af stigningen er imidlertid prisstigninger. Realt, målt i mængder, (angivet i 1980 priser) er bruttofaktorindkomsten næsten tre gange så stor i dag som i 1958.

I hele 30 års perioden har vi brugt mere end den hjemlige produktion tillod. Indtil 1980 var summen af det offentlige og private forbrug og investeringerne større end produktionsresultatet. Efter 1980 har produktionsresultatet været større end forbrug og investeringer tilsammen, men på grund af rentebetalinger og andre overførsler til udlandet disponerer vi stadig over mere, end produktionen tillader. Derfor er der fortsat underskud på betalingsbalancens løbende poster.

Rentebetalingerne udgør nu 4 pct. af bruttonationalproduktet, eller 12 pct. af eksporten. Alene forrentningen af gælden forudsætter derfor en markant stigning i den i forvejen store produktion af varer og tjenester til eksport.

Økonomisk vækst og prisstigningstakt målt i bruttofaktorindkomsten 1958-1988

Faktisk og tilladeligt forbrug og investeringer målt i procent af bruttonationalproduktet 1958-1988

Et af 30 års periodens mest prægnante udviklingstræk er stigningen i kvindernes erhvervsfrekvens, her defineret som antal kvinder i arbejdsstyrken i forhold til antal kvinder i alderen 20-64 år. Det er et lidt overdrevent mål for erhvervsfrekvensen, men giver et rimeligt udtryk for udviklingen. I 1958 var der fx 4 gange så mange hjemmearbejdende husmødre som i 1987.

Denne udvikling har haft mærkbare konsekvenser for det danske samfund. Erhvervslivets stigende behov for arbejdskraft har kunnet dækkes. Familieindkomsterne og dermed forbrugsmulighederne er steget. Familiemønsteret er ændret. Behovet for børneinstitutionspladser er vokset.

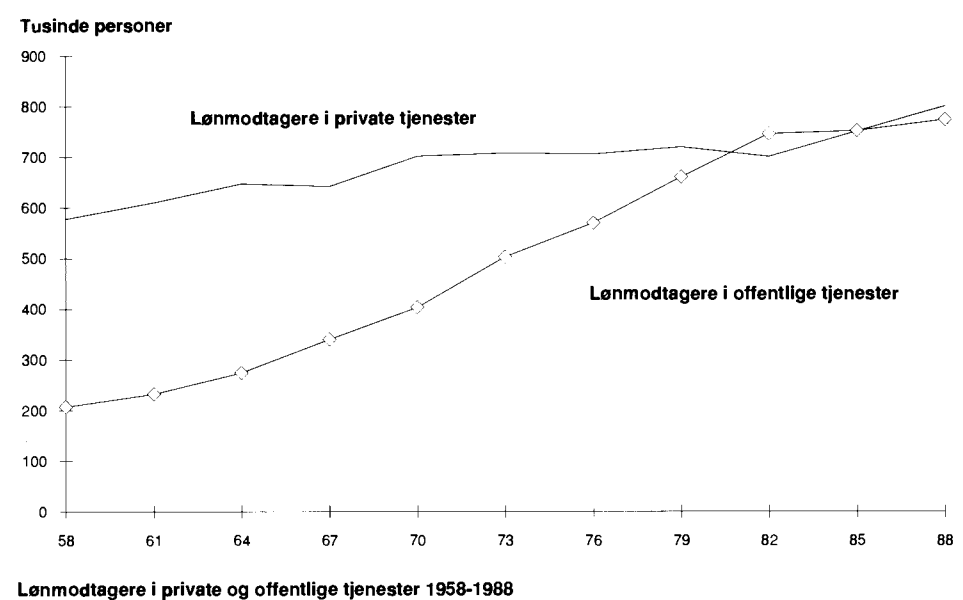
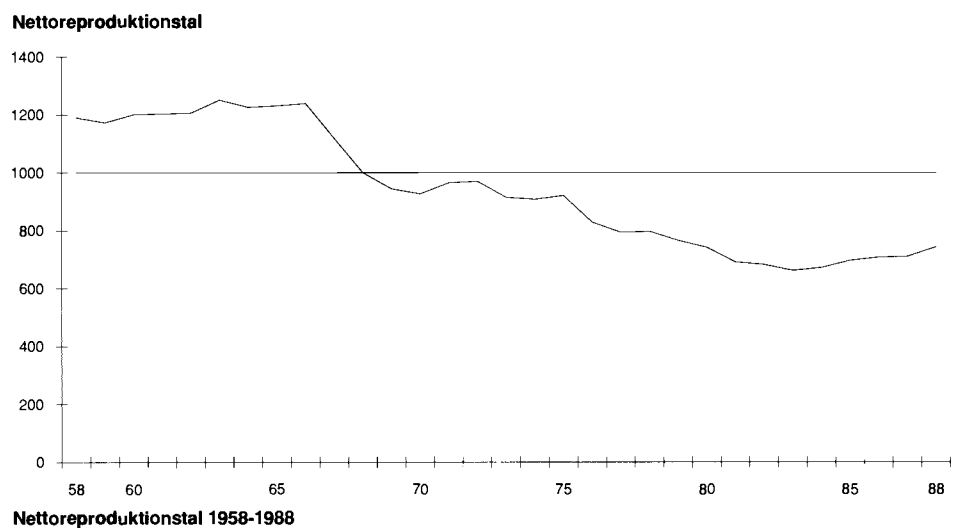
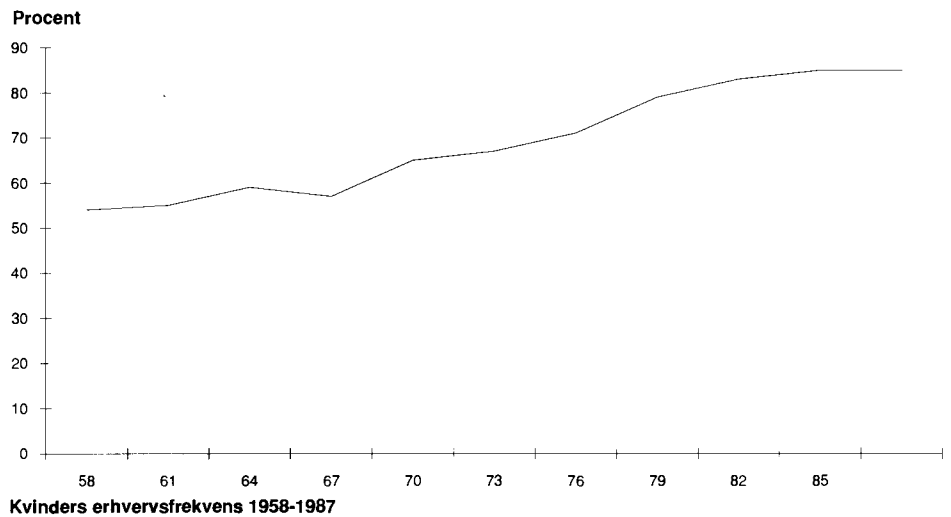
I lighed med udviklingen i de fleste andre industrilande har Danmark i de seneste tre tiår oplevet store forskydninger i befolkningens alderssammensætning. Den væsentligste årsag hertil er, at kvinderne føder færre børn.

I 1958 var nettoreproduktionstallet, dvs. det antal levendefødte piger, som 1000 kvinder "vil få" i løbet af deres fødedygtige alder, næsten 1200. Et nettoreproduktionstal på over 1000 betyder, at folketallet stiger på længere sigt. I 1988 er nettoreproduktionstallet faldet markant til langt under 1000. Hermed bliver der færre kvinder til at føde børn, og med mindre kvinderne i fremtiden får væsentlig flere børn, hvilket intet endnu tyder på, vil folketallet falde, og aldersstrukturen ændre sig til færre unge og flere ældre.

Den økonomiske aktivitets grundlæggende struktur har ændret sig. I 1987 kom ca. to trediedele af bruttofaktorindkomsten fra offentlige og private tjenester, dvs. erhverv, som ikke er vareproducerende. I 1958 kom ca. halvdelen af bruttofaktorindkomsten fra servicesektoren.

Servicesektorens vækst er til en vis grad blot udtryk for en reorganisering af serviceydelserne snarere end for skabelse af nye servicefunktioner. Når fx børnepasning flyttes fra familien til en børneinstitution, og fx kørsel flyttes fra den vareproducerende virksomhed til et transportfirma, så stiger servicesektoren uden at summen af serviceydelser i samfundet er blevet større.

På den anden side har servicesektorens vækst i stor udstrækning været muliggjort af en øget produktivitet inden for de vareproducerende sektorer.

International udvikling

For bedre at forstå det samfund, vi lever i nu, er det en god ide at se på, hvordan det har udviklet sig over tiden.

Men en anden - lige så vigtig - sammenligning er sammenligningen med andre lande.

Til begge formål er statistikken et godt redskab. Dog: Ligesom statistikken ikke produceres helt ens i samme land over en 30-års periode, så er der også forskelle i statistikproduktionen fra land til land.

Det er derfor vanskeligt ikke alene at sammenligne tal på tværs af tiden, men også på tværs af landegrænser.

Det stadig mere tætte samarbejde mellem landene gør det imidlertid nødvendigt at kunne sammenligne den nationale statistik.

Derfor arbejder de internationale organisationer da også løbende med at standardisere og harmonisere de nationale statistikker.

Især efter 1945 har fx FN, OECD og senere EF gjort et godt arbejde på området. Derfor er der i dag en lang række internationale statistikker.

I det internationale statistiske samarbejde har EF en særlig status. Medlemslandene har nemlig forpligtet sig til at følge direktiver om statistiske metoder og nomenklaturer, som vedtages af EF efter forslag udarbejdet af EUROSTAT, EF's statistiske kontor, i samarbejde med medlemslandene.

Et resultat heraf er, at det normalt er lettere at finde sammenlignelig statistik mellem Danmark og de øvrige EF-lande, end det er at finde sammenlignelig statistik mellem Danmark og fx de øvrige nordiske lande, selvom der også her - omend mere uforpligtende - er en lang tradition for et tæt statistisk samarbejde.

	Samlet fertilitet			Folketal Millioner	
	1965	1987	2000	1987	2000
Danmark	2,6	1,5	1,6	5	5
Finland	2,4	1,6	1,6	5	5
Norge	2,9	1,8	1,8	4	4
Sverige	2,4	1,9	1,9	8	8
Frankrig	2,8	1,8	1,8	56	59
Holland	3,0	1,6	1,6	15	15
Italien	2,7	1,3	1,4	57	57
UK	2,9	1,8	1,8	57	57
Vesttyskland	2,5	1,4	1,4	61	59
Japan	2,0	1,7	1,7	122	128
USA	2,9	1,9	1,9	244	269

(Kilde: World Development Report 1989)

	Beskæftigelsen					
	Procentvis fordeling på erhverv					
	Landbrug m.v.		Industri m.v.		Serviceerhverv	
	1965	1987	1965	1987	1965	1987
Danmark	15	6	37	28	48	66
Finland	30	10	32	31	38	59
Norge	16	7	37	27	48	66
Sverige	11	4	43	30	46	66
Frankrig	18	7	39	31	43	62
Holland	8	5	41	27	51	68
Italien	26	11	37	33	37	56
UK	4	2	47	30	49	68
Vesttyskland	11	5	48	41	41	54
Japan	24	8	32	34	44	58
USA	6	3	36	27	58	70

(Kilde: OECD, Labour force statistics 1967-1987)

Procentvis andel af	Bruttonationalproduktets anvendelse til											
	Offentligt konsum				Faste brutto investeringer				Import af varer og tjenester			
BNP, årets priser	1960	1968	1978	1988	1960	1968	1978	1988	1960	1968	1978	1988
Danmark	12,4	18,7	24,5	26,0	19,4	23,0	21,7	18,0	34,0	29,4	29,9	29,4
Finland	12,6	16,7	18,4	20,2	27,4	22,8	24,3	24,8	24,6	22,7	26,1	25,1
Norge	14,2	15,7	20,4	20,6	28,8	27,0	31,8	28,8	45,1	41,1	41,8	36,6
Sverige	17,1	20,4	27,9	26,0	22,3	23,4	19,4	19,7	25,7	21,6	27,2	31,0
Frankrig	12,9	13,5	17,6	18,6	20,2	23,3	22,4	20,1	13,7	13,8	19,1	21,4
Holland	13,4	15,9	17,7	15,7	23,6	26,8	21,3	21,4	49,9	43,5	44,9	50,5
Italien	12,0	13,6	14,1	17,2	22,0	20,2	22,7	19,9	15,3	15,9	21,2	19,3
UK	16,6	17,7	18,5	19,9	16,0	19,0	18,5	19,2	23,5	22,5	27,3	27,1
Vesttyskland	13,6	15,6	20,7	19,5	23,8	22,5	20,7	19,9	18,8	17,7	22,6	24,2
Japan	8,9	7,6	9,7	9,3	30,2	33,8	30,4	30,6	11,1	9,0	9,4	8,5
USA	17,8	19,2	17,0	18,3	16,8	18,0	20,1	17,7	4,5	5,2	9,4	11,2
OECD	14,9	16,1	16,2	17,0	20,4	21,8	22,5	20,6	10,3	11,1	15,3	17,1

(Kilde: Tiårsoversigt, OECD: National accounts 1960-1988)

International udvikling

Fordelen ved international statistik er indlysende. Man kan finde oplysninger om mange lande på en gang. Der er ofte anvendt fælles måleenhed, og den ledsagende tekst er skrevet på et af hovedsprogene.

Men, man skal, som nævnt, alligevel være på vagt over for de begrænsninger, som den internationale statistik kan have. Det er ikke sikkert, at tallene over alt er harmoniseret efter de samme metoder.

Hertil kommer, at det altid er svært at sammenligne tal fra forskellige lande på grund af forskelle i samfundsstruktur, tradition og kultur, økonomisk system osv.

Selvom international statistik altså generelt har en god kvalitet, så er det vigtigt at sætte sig ind i baggrunden for tallene og tænke på, at det stort set kun er befolkningstal, der er direkte sammenlignelige.

De vestlige lande har haft en kraftig nedgang i fertiliteten. Og prognoserne tyder på, at det ikke ændrer sig. Det betyder, at aldersstrukturen i de vestlige lande forskyder sig mod færre unge og flere gamle.

Erhvervsstrukturen målt ved beskæftigelsen viser tydeligt serviceerhvervenes dominans og meget stærke vækst. Modsat er landbrugssektoren i alle lande den mindste sektor med stor tilbagegang i beskæftigelsen.

Bruttonationalproduktet anvendes meget forskelligt. Et fællestræk blandt de i tabellen viste lande er en stigende - omend forskellig - andel til offentligt konsum. Tendensen er dog ikke helt entydig, og det ser ud til, at den er ved at vende.

Japan har anvendt og anvender stadig en meget stor del af bruttonationalproduktet til investeringer og en meget lille andel til import og offentligt konsum.

Betalingsbalancens løbende poster i procent af bruttonationalproduktet viser landenes driftsregnskaber i forhold til produktionsresultatet. Det er små størrelser, under to procent, for langt de fleste lande i langt de fleste år.

Selvom ingen af de viste lande har haft overskud eller underskud i samtlige 30 år, så er der alligevel visse lande, som kan betegnes som overskudslande, fx Holland, Vesttyskland og Japan og visse lande, der kan betegnes som underskudslande, fx Danmark, Finland, Norge og Sverige.

I 60'erne var den økonomiske vækst stærk i de vestlige lande. I midten af 70'erne kom stagnationen med negativ eller meget svag vækst i alle landene. I 80'erne var landenes vækstforløb meget forskelligt. 1988 og 1987 var år med god økonomisk vækst i de fleste lande, men ikke i Danmark.

Betalingsbalancens løbende poster i procent af BNP

	1960	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Procent											
Danmark ¹	-1,0	-1,7	-2,2	-2,4	-3,9	-1,7	-4,9	-4,7	-4,2	-4,6	-1,8
Finland	-0,9	-1,2	-2,4	-1,7	-2,2	-1,9	-3,7	-0,3	-1,6	-1,3	-2,9
Norge	-2,3	-3,6	-1,1	-2,9	-2,2	-1,8	-11,9	-2,2	1,1	5,4	-4,0
Sverige	-0,6	0,5	0,4	-0,1	-0,8	2,8	-2,1	-2,2	-3,6	-1,7	-1,2
Frankrig ²	2,2	1,6	0,4	0,7	0,8	0,6	-0,9	0,9	-2,1	0,1	-0,4
Holland ³	2,8	1,3	-1,0	-0,3	-1,4	3,8	2,9	-1,2	3,2	4,1	2,4
Italien ⁴	0,7	0,8	0,7	1,5	0,8	-1,6	-1,2	1,6	-1,6	-0,9	-0,6
UK	-1,0	0,0	-1,3	-0,9	1,3	-1,9	-1,7	0,1	1,4	0,6	-4,1
Vesttyskland	1,6	1,0	0,2	2,2	0,6	1,3	0,9	-0,8	0,5	2,6	4,1
Japan ⁵	0,5	-1,6	-0,5	-0,0	1,0	0,0	0,7	-0,9	0,7	3,7	2,8
USA	0,6	0,8	1,2	0,4	0,4	0,7	0,5	0,1	-0,0	-2,9	-2,4
OECD total	0,6	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,1	-0,3	-0,1	-0,6	-0,9

1) BNP - tallene er eksklusive Færøerne og Grønland, mens betalingsbalancen er inklusive Færøerne og Grønland.

2) Til og med 1969 baseret på OECD-skøn.

3) Til og med 1968 baseret på OECD-skøn.

4) Til og med 1978 baseret på OECD-skøn.

5) Bruttonationalindkomsten.

(Kilde: OECD: Main Economic Indicators 1964-1983 og National Accounts 1960-1987 samt nationale statistiske publikationer)

Årlig vækst i BNP (faste priser)

	1958	1961	1964	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988
Procent											
Danmark	2,8	6,4	9,3	3,4	2,0	3,6	6,5	3,5	3,0	4,3	-0,4
Finland	-0,9	7,6	3,2	2,2	7,5	6,7	0,3	7,3	3,6	3,3	5,2
Norge	1,3	6,3	5,0	6,3	2,0	4,1	6,8	5,1	0,3	5,3	1,1
Sverige	2,4	5,7	6,8	3,4	6,5	4,0	1,1	3,8	1,1	2,2	2,3
Frankrig	2,9	5,5	6,5	4,7	5,7	5,4	4,2	3,2	2,5	1,9	3,5
Holland	1,0	0,3	8,3	5,3	5,7	4,7	5,1	2,4	-1,4	2,6	2,7
Italien	4,8	8,2	2,8	7,2	5,3	7,1	6,6	6,0	0,3	2,6	3,9
UK	0,2	3,3	5,4	2,3	2,3	7,2	2,8	2,8	1,7	3,7	4,1
Vesttyskland	3,5	4,6	6,7	-0,1	5,1	4,7	5,4	4,2	-0,6	2,0	3,7
Japan ¹	5,8	12,0	11,7	11,1	10,7	7,9	4,8	5,2	2,8	4,7	5,7
USA	-0,5	2,8	5,9	2,3	-0,1	4,8	4,9	2,0	-2,6	3,8	4,6
OECD total	4,4	6,4	3,5	3,1	5,6	4,7	3,1	-0,6	3,6	4,5

Anm. Tallene for 1958 er angivet i faste 1975-priser, mens tallene efter 1958 er angivet i faste 1985-priser.

1) Tal for Japan baseret på bruttonationalindkomsten.

(Kilde: OECD: National Accounts 1960-88 samt 1952-77)

Tidstavle

	Folketingsvalg	Regering	Statsminister
Nye, gunstige afskrivningsregler for industri og håndværk. Skole- og gymnasiereform. Internationalt prisfald på råvarer fortsætter. Det Europæiske Fællesskab (EF) træder i kraft med Vesttyskland, Frankrig, Italien, Holland, Belgien og Luxembourg som deltagere. De fleste vesteuropæiske valutaer kan igen veksles frit til dollars.	1958	Socialdemokratiet, Radikale Venstre, Retsforbundet	H. C. Hansen
	1959		
Danmark, Storbritanien, Norge, Sverige, Portugal, Schweiz og Østrig etablerer EFTA (Det Europæiske Frihandelsområde). Importregulering opgives som industripolitisk instrument. Toldaftapning over for EFTA. Lov om Danmarks Erhvervsfond. OECD oprettes. OPEC oprettes.	1960	November Socialdemokratiet, Radikale Venstre	Viggo Kampmann (Februar) Viggo Kampmann
Statsstøtte til landbruget indledes i stor skala. Forsorgslov afskaffer fattighjælp som begreb.	1961		
Omsætningsafgift i engrosledet (omsen) indføres (9 pct.). Lov om egnsudvikling. Lov om teknologiske institutter. Lov om ny Lillebæltsbro.	1962		Jens Otto Krag (September)
Jordlove, der vil give det offentlige forkøbsret ved større jordhandler, forkastes ved folkeafstemning. Økonomisk helhedsløsning: bunden opsparing, overenskomstforlængelse ved lov, udbyttebegrænsning og forbud mod friaktier, midlertidigt pris- og avancementstop, regulering af landbrugsstøtte og af lønninger og pensioner til statens tjenestemænd m.v.	1963		
ATP indføres.	1964	September Socialdemokratiet	Jens Otto Krag
Omsen forhøjes til 12,5 pct. Realkreditinstitutionernes muligheder for obligationsudstedelse begrænses. Aktieselskabers indkomstskat forhøjes med 20 pct. til 40 pct.	1965		
Bredt boligforlig (boligsikring, rentesikring). Lov tillader udstykning af ejerlejligheder i udlejningsbyggeri. Første rene arbejderflertal ved folketingsvalget. Pres på det europæiske lånemarked efter stramning på det amerikanske. Stigende renteniveau og inflationær tendens.	1966	November Socialdemokratiet	Jens Otto Krag
Nye, gunstige regler for virksomheders fusionering. Momsen (merværdiafgift på 10 pct. i alle produktionsled) indføres i stedet for omsen. Devaluering på 8 pct. Lov om kildeskat. Ophævelse af adgang til at fradrage betalt indkomstskat ved årets slutning. Engelsk devaluering på 14 pct.	1967		
Momsen hæves til 12,5 pct. Lillebæltsbroen indvies.	1968	Januar Radikale Venstre, Konservative, Venstre	Hilmar Baunsgaard
	1969		
Kildeskatten træder i kraft. Fuld folkepension til alle fra det 67. år. Kommunalreform. Dagpengelov revideres. Momsen forhøjes fra 12,5 til 15 pct.	1970		
Aftale med EF om overgangsordninger for toldsætter og kapitalbevægelser ved dansk medlemskab. 10 pct. importafgift på ca. halvdelen af den danske import retter midlertidigt betalingsbalancen op. Dollarens guldkonvertibilitet ophæves. Kraftige vesttyske og japanske devalueringer.	1971	September Socialdemokratiet	Jens Otto Krag
Lov om Danmarks optagelse i EF godkendes ved folkeafstemning 2. oktober (63 pct. ja-stemmer). Ny toldlov i forlængelse af EF-medlemskabet. Det valutariske »slangesamarbejde« i EF indledes.	1972		Anker Jørgensen (Oktober)
Stop for offentligt byggeri. Lov om fri abort. Nationale støtteordninger til landbruget afskaffes. EF udvides med Storbritanien, Danmark og Irland. Oktoberkrigen i Mellemøsten fører til oliekrise: leveringsstop og prisstigninger på olie. Begyndende international krise.	1973	December Venstre	Poul Hartling

	Folketingsvalg	Regering	Statsminister
Bunden opsparing. Lov om banker og sparekasser ligestiller pengeinstitutterne. Oliepriserne firedobles i løbet af året. Massearbejdsløshed i de fleste vesteuropæiske lande.			
1974			
Septemberforlig: Bunden opsparing frigives, momsen nedsættes midlertidigt fra 15 til 9,25 pct., tilskud til energibesparende foranstaltninger i boliger. Folkeskolereform: Udelt skole indføres. Råvareprisstigning på ca. 50 pct. siden 1973.			
1975	Januar	Socialdemokratiet	Anker Jørgensen
Bistandsloven træder i kraft. Det første augustforlig: Bortfald af børnetilskud til grupper med store indkomster, begrænsning af udbytter og vederlag, beskæftigelsesarbejder.			
1976			
Adgangsbegrænsning på universiteterne. Andet augustforlig: Momsforhøjelse fra 15 til 18 pct. samt en række afgiftsforhøjelser. 16 pct.'s dollarfald i forhold til D-marken.	Februar	Socialdemokratiet	Anker Jørgensen
1977			
Overgangsperioden for Danmarks indtræden i fællesskabets toldunion afsluttes. Told mellem Danmark og EF nu helt afviklet. Momsforhøjelse fra 18 til 20,25 pct.		Socialdemokratiet, Venstre	Anker Jørgensen
1978			
Stop for udstykning af ejerlejligheder i ældre ejendomme. Efterlønsordning indføres. Kronenedskrivning over for valutaerne i EMS (valutasamarbejde i EF). ECU indføres som valutaenhed. Anden oliekrise: Kraftige prisstigninger.	Oktober	Socialdemokratiet	Anker Jørgensen
1979			
Momsen forhøjes til 22 pct. Politisk, økonomisk forlig med offentlige besparelser og afgiftsforhøjelser. Over 30 millioner arbejdsløse i OECD-landene.			
1980			
Socialindkomsten indføres som beregningsgrundlag for offentlige ydelser. Grækenland optages i EF.	December	Socialdemokratiet	Anker Jørgensen
1981			
Dyrtidsregulering suspenderes til marts 1985. Folkepensionen indtægtsreguleres. Henstandslån til nødstedte landmænd. Danmark overgår til fastkurspolitik. Niveauet for arbejdsløshedsdagpenge fastfryses.		Konservative, Venstre, Centrum- Demokraterne, Kristeligt Folkeparti	Poul Schlüter
1982			
Realrenteafgift på pensionskapitaler. Stigende renteniveau i USA fører til kapitalflugt fra Europa til USA.			
1983			
Dyrtidsreguleringen suspenderes yderligere for to år.	Januar	Konservative, Venstre, Centrum- Demokraterne, Kristeligt Folkeparti	Poul Schlüter
1984			
Selskabsskatten forhøjes fra 40 til 50 pct. Bunden opsparing. Systemskifte i Sovjet med Gorbatsjov som partichef. Det udenrigspolitiske samarbejde i EF (EPS) traktatfæstes. EF-parlamentet får større indflydelse. USA, Japan, Vesttyskland, UK og Frankrig indleder det såkaldte G-5 samarbejde bl.a. med henblik på koordination af valutakurspolitikken.			
1985			
EF-pakken, der bl.a. skal forberede det indre marked fra 1992, tiltrædes ved folkeafstemning (56 pct. ja-stemmer). Skattereform. Dyrtidsregulering afskaffes. Kartoffelkuren med bl.a. renteafgift på forbrugslån, stempelafgift ved køb på kredit af forbrugsvarer, rejser m.v., forhøjelse af energifgifterne og skattefrit rentetilæg på uddannelsesopsparing. Spanien og Portugal optages i EF.			
1986			
Havmiljøplan. Lov om Storebæltsbro. Politisk forlig om eksportfremmeforanstaltninger. International børskrise.	September	Konservative, Venstre, Centrum- Demokraterne, Kristeligt Folkeparti	Poul Schlüter
1987			
Ny valutabekendtgørelse med næsten fuldstændig liberalisering af kapitalbevægelser over landegrænserne. Finansieringsforlig i EF, hvis indtægter forhøjes med 40 pct. i løbet af perioden indtil 1992. Loft over landbrugsstøtten.	Maj	Konservative, Venstre, Radikale Venstre	Poul Schlüter
1988			

Ordforklaringer

Arbejdsløshed, ledighed (5,10)

Arbejdsløshed og ledighed bruges om to forskellige ting. En arbejdsløs er en person uden erhvervsmæssig beskæftigelse, som søger erhvervsarbejde.

En person, der er berørt af ledighed, er en person, der i en periode har en ledighedsgrad, der er større en nul.

Ledighedsgraden måles som antal ledige timer divideret med det antal timer, lønmodtageren er forsikret for.

Hvis en person fx er forsikret for 38 timer om ugen og er ledig i 19 timer, så er ledighedsgraden 0,5. Hvis personen er ledig i lige så mange timer, som forsikringen gælder, så er ledighedsgraden 1. Personer med en ledighedsgrad på 1 kaldes arbejdsløse.

Arbejdsstyrken (5, 10)

Summen af beskæftigede og arbejdsløse. Uden for arbejdsstyrken er pensionister og uddannelsessøgende og andre personer mellem 15 og 74 år, som pr. definition ikke er arbejdssøgende.

Beboelsestæthed (8)

Antal personer pr. værelse i en bolig. Som værelse medregnes hverken køkken, entre eller badeværelse.

Befolkningsprognose (7)

Fremskrivning af folketallet, som det ville blive, hvis fertilitet, dødelighed og ind- og udvandring bliver ved med at være det samme som i de nærmest foregående år.

Befolkningstilvækst (6)

Levendefødte - døde + indvandring - udvandring.

Beskæftiget (10, 11, 18)

De beskæftigede består dels af beskæftigede lønmodtagere, dels af selvstændige og medhjælpende ægtefæller.

Betalingsbalancen (14,15)

Opgørelse over værdien af de økonomiske transaktioner (forretninger) med udlandet i en bestemt periode, som regel et år.

I betalingsbalancen betragtes Færøerne og Grønland som indland. I nationalregnskabet behandles Færøerne og Grønland som udland.

Betalingsbalancen er et dobbelt bogholderi med to posteringer for hver transaktion, en på udgiftssiden og en på indtægts-

siden. Derfor kan man ikke tale om et underskud på betalingsbalancen. Summen af indtægterne vil altid være lig med udgifterne.

Når det alligevel ikke altid er tilfældet, er det en fejl, der opstår, fordi nogle af transaktionerne kun er skønsmæssigt oplyst. Til udligning heraf er der en post på betalingsbalancen, der hedder "fejl og mangler".

Betalingsbalancen er opdelt i "løben-deposter" og "kapitalposter".

Betalingsbalancens løbende poster (14, 15, 19)

Betalingsbalancens løbende poster består af varehandel, søtransport, rejser, øvrige tjenesteydelser, renter, udbytter samt gaver mm.

Når man taler om underskud på betalingsbalancen, mener man underskud på betalingsbalancens løbende poster, dvs. på driftsregnskabet over for udlandet.

Når indtægterne er mindre end udgifterne, finansieres underskuddet ved en forøgelse af gælden til udlandet eller ved en formindskelse af tilgodehavendet i udlandet. På betalingsbalancens kapitalposter kan man se, hvordan et eventuelt underskud i en periode er finansieret.

Bruttofaktorindkomst (10, 11, 16, 17)

Bruttofaktorindkomst er det samme som bruttonationalprodukt i faktorpriser. Faktorpriser er de faktiske omkostninger ved at fremstille varerne, dvs. omkostninger uden afgifter og subsidier. Regnes afgifter og subsidier med fås bruttonationalprodukt i markedspriser, dvs. de priser, som køber må betale.

Bruttofaktorindkomsten opgøres for de enkelte erhverv som produktionsværdien af fabrik minus forbrug af rå- og hjælpestoffer.

Bruttonationalindkomst (19)

Bruttonationalindkomsten måles i markedspriser, dvs. priser, der er tillagt afgifter og fratrukket subsidier: køberpriser.

Bruttonationalindkomsten er lig med bruttonationalprodukt minus renter og udbytter samt lønninger til udlandet.

Bruttonationalindkomsten viser dermed den indkomst, der er til rådighed til indenlandsk anvendelse.

I Danmark er bruttonationalindkomsten noget mindre end bruttonationalproduktet, bl.a. fordi vi har den store gæld til udlandet.

Bruttonationalprodukt (15, 16, 18, 19)

Bruttonationalproduktet opgøres enten i markedspriser eller i faktorpriser. Forskellen er nettobeløbet af de varetilknyttede indirekte skatter. Som regel mener man bruttonationalprodukt i markedspriser, dvs. køberpriser, når man taler om bruttonationalproduktet.

Mens bruttofaktorindkomsten viser tilgangen af varer og tjenester tilvejebragt ved erhvervenes produktion, så viser bruttonationalproduktet anvendelsen af disse varer og tjenester til rå- og hjælpestoffer, eksport, konsum (forbrug) og investeringer.

Vi har således, at bruttofaktorindkomst plus import er lig med bruttonationalprodukt plus eksport minus indirekte skatter.

Civilstand (6)

Civilstand betyder ægteskabelig stilling. Der er fem typer: gift, ugift, separeret, fraskilt og enke eller enkemand.

Papirløst forhold er ikke med i civilstandsfordelingen.

Demografisk udvikling (5)

Befolkningslære, dvs. en beskrivelse af befolkningsudviklingen, som regel på grundlag af statistik.

Direkte investeringer (15)

Direkte investeringer i Danmark foreligger, når udenlandske personer eller selskaber erhverver kapitalinteresser i danske virksomheder og derved får indflydelse på ledelsen af dem.

Det kan fx ske ved køb af aktier, oprettelse af datterselskaber mv. Herved sker der en tilførsel af udenlandsk valuta til Danmark.

Direkte investeringer i udlandet er danske personers eller selskabers erhvervelse af kapitalinteresser i udlandet. Herved sker der en afgang af udenlandsk valuta fra Danmark.

Direkte skatter (13)

Direkte skatter er indkomst- og formuesskatter, arbejdsgiverbidrag samt vægtafgifter på private motorkøretøjer.

EF (15,18)

EF blev etableret i 1958 med Vesttyskland, Frankrig, Italien, Holland, Belgien og Luxembourg som deltagere. I 1973 blev EF udvidet med Danmark, Storbritannien og Irland. Grækenland blev medlem i

1981 og Spanien og Portugal blev optaget i 1986.

Erhvervsfrekvens (5, 17)

Erhvervsfrekvens er antal personer i arbejdsstyrken i procent af den samlede befolkning i alderen 15-74 år. Erhvervsfrekvensen vil altid være større end beskæftigelsesfrekvensen, som er antal beskæftigede i arbejdsstyrken i procent af den samlede befolkning i alderen 15-74 år.

Faste priser (10, 16)

Begrebet bruges i forbindelse med opgørelse af nationalregnskabs størrelser.

Formålet med at bruge faste priser er at eliminere prisstigningernes indflydelse ved sammenligninger mellem forskellige år.

Faste priser er en opgørelse af de økonomiske størrelser i de priser, der gjaldt i et bestemt år, her i 1980.

Udviklingen målt i faste priser viser således den realøkonomiske udvikling.

Uviklingen målt i faste priser skal ses som modstykket til udviklingen målt i løbende priser.

Fertilitet (6, 18)

Det antal levendefødte, som 1000 kvinder ville føde i løbet af deres fødedygtige aldre fra 15 til 49 år, hvis ingen af de 1000 kvinder døde før de blev 50 år, og hvis de i hver aldersklasse fødte netop det antal børn, som angivet ved årets fertilitetskvotient.

Fertilitetskvotient

Der findes tre slags:

Aldersbetinget fertilitetskvotient, dvs. antal levendefødte født af mødre med en bestemt alder pr. 1000 jævnaldrende kvinder.

Generel fertilitetskvotient: Antal levendefødte pr. 1000 kvinder i den fertile alder, dvs. 15-49 år.

Summarisk fertilitetskvotient: Antal levendefødte pr. 1000 indbyggere.

Forbrugerprisindeks (12)

Forbrugerprisindekset beregnes på grundlag af det private forbrug, således som det er opgjort i nationalregnskabsstatistikken. Prisudviklingen beregnes på grundlag af de detailpriser, som forbrugerne betaler for de varer og tjenesteydelser, som indgår i det private forbrug.

Forbrugsundersøgelse (12)

Forbrugsundersøgelserne er stikprøveundersøgelser, som gennemføres med jævne mellemrum.

Undersøgelserne bygger på et udvalg af husstande, som i en periode har ført nøje regnskab over indtægter og udgifter. Disse oplysninger kombineres med andre oplysninger til et samlet billede af husstandenes økonomiske forhold, dvs. indkomster, forbrug, opsparing og formue.

Forsyningsbalancen (16)

Forsyningsbalancen viser tilgangen af varer og tjenester tilvejebragt ved produktionsresultat og import og anvendelsen heraf til forbrug, investeringer og eksport.

Husstand (8)

Omfatter samtlige personer på samme adresse (i samme bolig) uanset om de er i familie med hinanden eller ej. Der kan altså godt være flere familier i en husstand.

En familie kan enten bestå af en person eller af flere personer, som bor på samme adresse, og som er i familie med hinanden.

Indirekte skatter (13, 16)

Indirekte skatter er skatter, som forbrugerne betaler, når de køber de varer, som direkte eller indirekte er afgiftsbelagte.

Indirekte skatter deles i vareskatter og ikke varetilknyttede indirekte skatter.

Vareskatter er fx punktskatter told og moms, og ikke varetilknyttede indirekte skatter er fx erhvervenes ejendomsskatter og vægtafgifter på motorkøretøjer.

Inflation (5)

Inflation betyder en selvforstærkende stigning i priser, lønninger, avancer.

Inflation kan måles på flere måder. Fx ved nationalindkomstens prisstigninger eller ved forbrugets prisstigninger.

Ledighed, ledige, se arbejdsløshed

Løbende priser (10)

Løbende priser er det samme som årets priser, dvs. de priser, der kan konstateres i hvert enkelt år.

Man bruger løbende priser, når man vil måle udviklingen i omsætningen, og man bruger faste priser, når man vil måle udviklingen i de producerede mængder.

Begrebet er især relevant, når man taler om nationalregnskabs størrelser.

Løbende poster, betalingsbalancens, se Betalingsbalancens løbende poster.

Middellevetid (7)

Det gennemsnitlige antal år, som personer i en bestemt alder har tilbage at leve i, hvis deres dødelighed fremover - alder for alder - ikke ændrer sig i forhold til det, der er konstateret i den aktuelle periode. Der findes altså en middellevetid, der svarer til enhver alder.

Nationalregnskab (12, 16)

Nationalregnskabet er en statistisk udarbejdet opgørelse af et samfunds samlede økonomiske virksomhed. Nationalregnskabet udarbejdes for et år ad gangen og giver for hvert enkelt år en oversigt over dels tilgangen af varer og tjenester tilvejebragt ved indenlandsk produktion eller import og dels anvendelsen heraf til rå- og hjælpestoffer, eksport, konsum og investering.

Nationalregnskabs størrelser måles i kroner. Men kronen skifter værdi, fordi prisniveauet ændrer sig. Man måler altså økonomien med en målestok, som ikke er fast. Det svarer til at måle en længde med en elastik!

Derfor tager man ofte prisændringerne ud af tallene. Det gør man ved at måle dem i faste priser.

Man beregner, hvad bruttofaktorindkomsten i et bestemt år ville have været værd, hvis priserne havde været de samme som i sammenligningsåret.

Nettoreproduktionstal (17)

Nettoreproduktionstallet er det antal levendefødte piger, som 1000 kvinder når at bringe til verden i løbet af deres fødedygtige aldre 15-49 år, hvis de føder og dør i overensstemmelse med et bestemt fertilitets- og dødelighedsniveau.

Nettoreproduktionstallet er altid mindre end bruttoreproduktionstallet, fordi bruttoreproduktionstallet er det antal levendefødte piger, som 1000 kvinder ville nå at bringe til verden i løbet af deres fødedygtige aldre 15-49 år, hvis ingen af dem døde, inden de fyldte 50 år.

Offentlige forbrug (kollektive forbrug) (13, 16, 18)

Det offentlige forbrug benævnes også offentligt konsum.

Det offentlige forbrug er goder, som det offentlige stiller til rådighed enten gratis

Ordforklaringer

eller mod betaling af en pris, der ligger under fremstillingsprisen.

Eksempler på offentligt forbrug er uddannelse og forskning, sundhedsvæsen, sociale foranstaltninger, offentlig administration samt forsvar.

Offentlige driftsindtægter (13)

Det offentliges driftsindtægter opdeles i formue- og erhvervsindkomster mv., indirekte skatter, direkte skatter, bidrag til sociale sikringsordninger og andre indkomstoverførsler.

Offentlige driftsudgifter (13)

Det offentliges driftsudgifter opdeles på konsum, renter mv., subsidier og andre indkomstoverførsler.

Forskellen mellem de offentlige driftsindtægter og driftsudgifter er det offentliges bruttoopsparing.

Offentlige kapitaludgifter (13)

Eksempler på offentlige kapitaludgifter er den offentlige sektors investeringer i fast ejendom, transportmidler, maskiner og inventar.

Offentlige sektor (13)

Staten, de sociale kasser og fonde samt amtskommuner og primærkommuner.

Offentlige tjenesteydelser (17)

Stort set alle offentlige udgifter, som er beskrevet under offentligt forbrug, idet udgifterne, der er forbundet med disse ydelser hovedsagelig består af lønninger.

Overførsler (13)

Overførsler opdeles i indkomstoverførsler, kapitaloverførsler og andre offentlige overførsler.

Når man taler om overførsler fra det offentlige, mener man som regel indkomstoverførsler. Indkomstoverførsler fra det offentlige er fx pensioner, arbejdsløshedsdagpenge, efterløn, børnetilskud og bolig sikring samt indkomstoverførsler til Grønland og Færøerne, EF og udlandet i øvrigt.

Lønmodtagernes bidrag til de sociale ordninger er et eksempel på en indkomstoverførsel til det offentlige.

Papirløst samliv (6)

To personer af forskelligt køn, der bor på samme adresse og som har mindst et fælles barn. Derudover kan de godt have særbørn dvs. børn, som kun den ene person er forælder til.

Primære erhverv (11)

Primære erhverv er landbrug, fiskeri og skovbrug.

Private forbrug (12, 13)

Det private forbrug eller det private konsum er summen af husholdningernes forbrug. Det private forbrug udgør sammen med det offentlige forbrug samfundets forbrug.

Private tjenesteydelser

Se tertiære erhverv.

Sekundære erhverv (11)

Sekundære erhverv er råstofudvinding, fremstillingsvirksomhed, håndværk, offentlige værker og bygge- og anlægsvirksomhed.

Statsfinanserne (13)

Statsfinanserne er statens drifts-, anlægs- og udlånsregnskab og -budget.

Over- eller underskud på statsfinanserne kaldes bruttokasseoverskuddet, og dette begreb har altid været centralt i den almindelige finanspolitiske diskussion, fordi et underskud skal finansieres og et overskud skal bruges. Det sker som led i finanspolitikken.

Statsobligationer (13)

Obligationer udstedt i Danmark af den danske stat.

Subsidier til erhvervslivet (13)

Subsidierne er dels tilskud til de producerede varer og dels tilskud til produktionen under et. Begge dele gør, at den producerede vare kan sælges billigere end den ellers ville kunne.

Tertiære erhverv (11, 17)

Tertiære erhverv er tjenesteydende erhverv, dvs. fx handel, transport, bank og forsikring.

Udlandsgæld (5, 14)

Danmarks udlandsgæld er summen af privat og offentlig gæld til udlandet. Udlandsgælden afdrages og forrentes i fremmed valuta.

Forrentning og afdrag af udenlandsk gæld kan derfor kun ske ved at reducere danskernes forbrugsmuligheder.

Økonomisk vækst (5, 16, 19)

Økonomisk vækst måles ved den procentvise, årlige ændring i bruttofaktorindkomsten i faste priser.